

Hea klient!

Aasta tagasi võtsime vastu otsuse saata oma klientidele infoleht, kus oleks kirjutatud Jõudluskontrolli Keskuse tegemistest natuke laiemalt. Tookordne otsus sai vastu võetud pisut kartlikult, sest Jõudluskontrolli Keskuse töötajad olid avaldanud aastas 1-2 artiklit. Täna infolehega lõpeb esimene aastaring ja tuleb tunnistada, et seekordse infolehe puhul oleme juba probleemi ees, et kuidas kõike soovitud ära mahutada.

Oma osa on siin kindlasti ka kogemustel, et märkame rohkem asju, mis Teile huvi pakkuda võiks. Kuid teine ja väga oluline asi on, et 2004 aasta viimase kvartaliga on jõudnud lõpule mitmed alustatud projektid.

Tähelepanelikumad lugejad märkasid juba kindlasti uut kujundust – jah, seekordne leht on esmakordselt värvilises trükkis ja esmakordselt kasutame uut Jõudluskontrolli Keskuse sümbolikat, mille 2005. a. veebruarist ametlikult kasutusele võtame.

Lisaks uuele logole saate lugeda meie edusammudest Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinna konkursil. Jõudluskontrolli Keskuse usaldusväarsust tõestab ka fakt, et alates 2004. aasta oktoobrist teeme piimaproove ka Läti piimalaborile (SIA Piensaimnieku Laboratorija).

Huvitavat lugemist leiavad kindlasti need tootjad, kes liipsavad lehma kolm korda päevas ja on seni hädas olnud kontroll-lüpsi tegemisel. Infolehes kajastatud uuendus kolmekordse lüpsi osas viitab sellele, et koos Teiega areneme ka meie ja me soovime leida alati Teie murele lahenduse. Loodame, et käesolev aasta on Teile kõigile edukas!

Head uut jõudlusaastat!

Kaivo Ilves

Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

JKK uus logo

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Alates 1. veebruarist 2005 hakkab Jõudluskontrolli Keskus kasutama uut logo ja asutuse sümbolikat. Logo vahetus on tingitud JKK soovist olla oma klientidele äratuntavam, sest ikka ja jälle aetakse Jõudluskontrolli Keskust segamini Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu, Põllumajanduse Registrite ja Informatsiooni Ameti või Veterinaar- ja Toiduametiga. Vana sümbolika igapäevane kasutamine oli raskendatud, kuna oma huvitava lahenduse tõttu oli see raskesti mõistetav ning keeruline ja kulukas kasutada. Mida on uuel logol kujutatud? Meie jaoks sümboliseerib uus logo töökust, liikuvust, edasipürgivust. Logol olevat kujutist võib tõlgendada mitmeti, kuid JKK näeb selles põllumajanduslooma ja J-tähte, kusjuures logo keskel olev ring sümboliseerib Keskust.

Tänu JKK uue sümbolika kasutuselevõtmisega hakkavad Teieni jõudvad materjalid olema "värskendatud", ning loodetavasti teile meeldivas kuues. Ka vahetub 1. veebruarist JKK kodulehekülje praegune aadress www.reg.agri.ee uue vastu: www.jkkeskus.ee. JKK töötajate e-posti aadressid on alates veebruarist kujul: eesnimi.perekonnanimi@jkkeskus.ee, kusjuures täpitähtede asemel kasutatakse tähti o, a, y.

JKK Aasta töötaja ja Päikesekiir

Juba teist aastat valib JKK oma töötajate seast Aasta töötaja. Preemia antakse välja töötajale, kelle töö on teistega võrreldes kõige rohkem tunnustamist väärt. JKK Aasta töötaja 2004 on direktori asetäitja IT alal Kalle Pedastsaar. Ta on sel aastal pakkunud välja palju uusi ideid ning neid ellu viinud (pidevad täiendused programmis Vissuke, andmebaaside arendused, lineaarne skoor ja kolmekordne lüps). Kalle on asjalik

kolleeg, kes osaleb aktiivselt nii asutuse igapäevatoos kui ka töövälistel üritustel. Ta on abivalmis ning hoolitseb töötajate eest.

Sel aastal valisid JKK töötajad esmakordselt endi seast ka kolleegipreemia "Päikesekiir" laureaadi. Päikesekiire tiitel antakse välja töötajale, kes on kolleegide arvates kõige toredam, säravam, meeldivam kolleeg ehk töötaja, kes teeb kaastöötajate tuju rõõmsamaks ja päeva säravamaks. 2004. aasta Päikesekiireks valiti personalijuht Kaie Kasemets.

Muutus veiste seemenduste ja paarituste sisestamise kord

Alates 01. novembrist 2004 kehtivad uued reeglid veiste seemenduste ja paarituste sisestamisel. Kuni novembrini said loomapidajad edastada JKKle ka seemenduse andmeid. Nüüd saavad loomapidajad JKKle esitada vaid paaritusandmeid. Seemenduste sisestamist korraldab Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (ETKÜ). Uue korra kohaselt kogub ja töötleb seemendusandmed ETKÜ, paaritusandmed kogub ja esitab JKKle loomapidaja või jõudlusandmete koguja.

Possu vahetab välja db-Planeri

Lõpukorrale on jõudmas Possu valmimine. Possu on JKKs programmeeritud sigade jõudlusandmete kogumise programm, mis vahetab välja seni kasutatud db-Planeri. Samaaegselt farmides kasutatava programmiga loodi ka sigade seemendusjaamas kasutatav Possu, millega kogutakse spermaanaluüsi tulemusi ja edastatakse need JKK andmebaasi. Possu on eestikeelne, programmeeritud töötamiseks Windows keskkonnas ning see ei peaks enam takistama farmide infotehnoloogilist arengut. Üleminek db-Planerilt Possule on planeeritud lõpetada 31.12.2005. a. Senise nelja teenuse liigi asemel jääb edaspidi kehtima kaks – Possu farmiversioon ja Possu keskuse versioon.

Piimaveiste jõudluskontrolli andmete esitamisest

Piimalehmade jõudlusandmete esitamise põhidokumendiks on **Laudaleht**. Laudalehti on kahte tüüpi: standard- ja vahelduva kontroll-lüpsi andmete esitamiseks. Mõlemat tüüpi lehe täitmine algab päisest. Laudalehele on ette trükitud tekst "**Järgmised proovid: päev/kuu/aasta**" - see on loomapidajale vaid teadaandmiseks, mis kuupäeval tuleb JKK auto proovidele järele. Kui loomapidaja teostab tavalist kahekordset lüpsi, tuleb proovivõtmisega alustada vähemalt äraviimisele eelneva päeva õhtul ja märkida see kuupäev kontroll-lüpsi kuupäeva kohale. Standardmeetodi kasutamisel ei ole lüpsi kellaaja märkimine kohustuslik. Tingimata tuleb igale lehele märkida **proovikasti number** ja **proovide arv** kastis. Kui kastis on mitme loomapidajaga proove, tuleb proovikasti number kirjutada iga loomapidajaga laudalehele ja proovide arvuks märkida tema proovide arv. Nüüdsest on laudalehe päisesse lisatud veel üks näitaja: **Lüpsikordade arv päevas**, mis tuleb parandada või täita, kui sealne ette trükitud arv on vale või puudub. Kordade arv peab grupi kohta ühine olema.

Eri lüpsikordade piimad summeeritakse ja tulemus kirjutatakse lahtrisse "**Kokku**". Kui summa on täiskilodes, tuleb ta kirjutada ikkagi ühe komakohaga, näiteks 24,0. Lehmale, kes on haige ning kelle piimakogust ei mõõdetata ja proovi ei võeta, tehakse lahtrisse "**Kokku**" märges haige (**H**). Tulemusena peaks tekkima selline laudaleht, kus iga lehma kohta on midagi märgitud: ta kas lüpsab ja võetakse proov, on haige, just kinnijäänud (sündmustes on kinnijätu kuupäev), jätkuvalt kinni ("**eelm. KL**" lahtris on juba trükitud "kinni ...") või värskest poeginud (sündmuste kohale peavad olema kirjutatud poegimise andmed).

Vahelduva kontroll-lüpsi korral teostatakse kontroll-lüpsi vahelduvalt ühel kontrollperioodil õhtusel ja teisel kontrollperioodil hommikul lüpsikorral. Sellega seoses on kasutusel **uus Laudalehe vorm**, millel märgitakse kontroll-lüpsi **kuupäevaks** see päev, millal kontroll-lüps tegelikult tehti. Päisesse on lisatud lahter "**eelmise lüpsikorra algus**", kuhu märgitakse eelmise lüpsi algusaeg veerandtunnise täpsusega. Näiteks kui kontroll-lüpsi tehakse õhtusel lüpsikorral, märgitakse sinna sama päeva hommikuse lüpsi algusaeg. Lahtrisse "**KL algus**" märgitakse kontroll-lüpsi algusaeg veerandtunni täpsusega. Eelnimetatud lahtritesse on trükitud lüpsikorda tähistavad tähed **H** või **Õ**, et meelde tuletada, millisel lüpsikorral kontroll-lüps läbi viia. Kellaajad ja lüpsikord peavad lüpsigrupi lõikes ühtsed olema, st. ühe ja sama lüpsigrupi erinevatel laudalehtedel peab olema kirjas sama kella-aeg. Kui lehma pole jaotatud farmidesse ja gruppidesse, tuleb kõigile lehtedele kirjutada sama algusaeg. Lehma piimakoguse registreerimiseks on ainult üks veerg "**Piimakogus**", kuhu kirjutatakse vaid selle lüpsikorra piimakogus.

Mõlemat tüüpi laudalehel toimub **sündmuste** (poegimised, kinnijätmised, karjast väljaminekud ja paaritused) esitamine ühtviisi. Sündmuste kuupäev peab kuuluma kontrollperioodi. Planeeritavaid eelseisvaid sündmusi laudalehel esitada ei saa. Kui laudalehele on selliseid andmeid kirjutatud, siis neid ei salvestata ning omanik peab nad uuesti esitama. Sündmuste lahtrite täitmisel tuleb juhinduda piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatus toodud reeglitest ja kodeeringutest. Kõigepealt tuleb kirjutada, millise sündmusega on tegemist (**PG** – poegimine, **KJ** – kinnijätt, **VM** – väljaminek, **PA** – paaritus).

Poegimisel tuleb täita kuupäev, vasika sugu-kasutamine, vasika inv. number (numbrid), kuid mitte pulli numbrit, sest vasika isa määrab arvuti teadaolevate seemenduste (paarituste) andmete

järgi. Kui isa jääb määramata, siis toimub vasikale isa andmete lisamine või muutmine aretusühistu poolt kehtestatud korras. Esmaspoeginud mullikatel tuleb lehele kirjutada poegimiskaal.

Kinnijätmisel tuleb esitada küll vaid kinnijätu kuupäev, kuid ka selle sündmuse esitamisega on vigu. Halvim neist on kui lehm jäetakse kinni, kuid kuupäeva ei esitata. Sel juhul jätkub lehmala toodangu arvutamine kuni järgmise poegimiseni ning nii selle lehma kui ka kogu karja toodang teenimatult suureneb. Viga esineb enamasti neil, kes ei saada JKKle laudalehte tagasi, kui lehmad on kinni jäänud. Kui lehmadega on kontrollperioodil kasvõi ükski sündmus toimunud, tuleb see laudalehel esitada JKKsse, ning loomapidajale saadetakse järgmiseks perioodiks uus laudaleht. Kui kinnijätt jääb esitamata, pannakse lehm järgmisel poegimisel automaatselt kinni ning vigade lehele trükitakse hoiatus "**Lüpsva lehma poegimine**". See tuleb ära parandada, kui lehm vahepeal siiski kinni oli.

Karjast väljaminekul tuleb esitada nii kuupäev kui ka põhjus. Kui põhjus on puudu, sisestatakse JKKs põhjuseks 15 (põhjus teadmata), mis tuleb edaspidi parandada.

Paaritused tuleb esitada õigeaegselt. Iga paarituse puhul kontrollitakse, kas on tegemist karjasoleva (või olnud) paaritusmitte seemenduspulliga. Seemendused esitab seemendaja aretusühistule ja JKK ei saa neid sisestada ka siis, kui JKKsse on saadetud seemendustunnistus. Alates 1. novembrist 2004. a. on seemendustehnikutel õigus taotleda aretusühistutelt luba, et nad võivad seemendusandmeid ise sisestada.

Laudalehte pole vaja meile tagasi saata vaid sel juhul, kui kõik loomad on juba eelmisel kontrollperioodil kinni jäänud, sündmused on JKKle esitatud ning keegi pole veel uuesti poeginud. Lehe allosas on trükitud eelmisel kontroll-lüpsil kasutatud mõõtevahend. Kui käesoleval kontroll-lüpsil on kasutusel uus vahend, tuleb vanale kriips peale tõmmata ja kirjutada selgelt ning loetavalt uue mõõtevahendi nimi. Sinna pole vaja kirjutada mõõtevahendite numbreid ega taatlemise kuupäevi. Mõõtevahendite registreerimine toimub maakondade zootehnik-peaspetsialistide kaudu.

Andmeesitusega on seotud loogiliste vigade parandamine. Esitamata, puudulikult või vigaselt esitatud andmete kohta saab loomapidaja koos igakuiste trükistega **loogiliste vigade väljatrüki**. Vead tuleb parandada hiljemalt koos järgmise kontroll-lüpsi andmete saatmisega, tagastades meile loogiliste vigade väljatrüki koos pealekantud parandustega. Kui parandus on kantud loogiliste vigade lehele, siis samu andmeid ei tohi esitada enam laudalehega, muidu tekib uus viga andmete korduva esitamise pärast.

Jaanuarikuus soovime, et tekkinud vead parandataks kohe, sest JKK teeb 15. veebruariks eelmise aasta kokkuvõtted. Kõik vead peavad selleks ajaks parandatud olema, sest allesjäavad vead võivad mõjutada eelmise aasta toodangut. Vigade esinemisel palume teatada parandused maakonna kliendi-teenindajale eraldi kirjaga või telefoni teel.

Veebruaris on ka piimalehma toetuse avalduste esitamise tähtaeg ja on hea, kui selleks ajaks on piimalehmade andmed õiged nii meil kui ka PRIAs.

Inno Maasikas

Jõudluskontrolli andmetöötuse osakonna juhataja

Kontroll-lüpsi läbiviimine kolmekordsel lüpsil (lihtsustatud meetod)

Alates jaanuarist 2005 on võimalik kontroll-lüpsi veidi väiksema töökuluga läbi viia ka neis karjades, kus lehma lüpstakse kolm korda. Piimakogus tuleb mõõta küll kõigil lüpsikordadel, kuid piimaproov võetakse vaid lõunasel (lüpsi algus 10.00...17.59) lüpsikorral.

Piimatoodang avaldatakse kontrollpäeval mõõdetud piimakoguse põhjal. Piima valgu-, laktoosi- ja karbamiidisisaldus ning soomaatiliste rakkude arv avaldatakse lõunase piimaproovi analüüsitulemuse põhjal, kuna uurimused on näidanud, et need tulemused, mis on saadud keskpäevase piimaproovi analüüsimisel, on kõige enam sarnased kontrollpäeva keskmise piimaproovi analüüsitulemustega. Ka keskpäevase piimaproovi rasvasisaldus annab täpseima tulemuse võrreldes teiste lüpsikordadega, kuid rasvasisaldust tuleb siiski korrigeerida. Korrigeerimisel kasutatakse USA teadlase George Wiggansi poolt välja töötatud kordajaid. Selleks, et keskpäevasel lüpsil võetud piimaproov annaks võimalikult täpse tulemuse, peaksid vahed lüpsikordade vahel olema võrdselt 8 tundi.

Nendel lehmadel, keda samas karjas lüpstakse kaks korda, tehakse kontroll-lüps tavapärasel viisil: mõlemal lüpsikorral mõõdetakse piimakogus ning piimaproovipudelisse võetakse mõlemal lüpsikorral üks kulbikesetäis piima.

Soovides muuta kontroll-lüpsi meetodit, tuleb JKKle esitada kirjalik avaldus. Lihtsustatud meetodit saab rakendada vaid neis karjades, kus kontroll-lüpsi läbiviimisel kasutatakse **testitud piimameetrit või taadeldud kaalu**.

Lähem info maakonna zootehnik-peaspetsialistilt või JKKst: Aire Pentjärv, tel 738 7730 või Inno Maasikas, tel 738 7757.

Kas ma võin kindel olla, et minu andmed kaotsi ei lähe?

Küllap on meist paljudel juhtunud, et arvuti kõvaketas ei tööta, andmefail on rikki läinud, vajalik fail on kogemata kustutatud või halvimal juhul on arvuti lausa ära varastatud. Ka võib pahatahtlikult arvutisse tunginud viirus teha parandamatut kahju.

Kas JKK andmebaasiserveriga, kus minu andmeid hoitakse, ei või juhtuda samasuguseid probleeme? Võib küll, kuid nende toimumise tõenäosus on väike ja andmete pöördumatu kaotamineku tõenäosus on väga väike. Nii et võite kindel olla, et Teie andmed ei saa JKKs küll kaotsi minna.

Miks me seda väita võime?

1. Serveriruum on spetsiaalselt projekteeritud ja sisustatud arvutustehnika jaoks sobiva mikrokliima ja varguskindluse tagamiseks.

2. Andmebaasi server on oluliselt töökindlam tavalisest töökohaarvutist. Näiteks kettasüsteem koosneb mitmest kettast ja on ülesehitatud nii, et ühe ketta tõrge ei tähenda midagi. Andmete ohjamiseks kasutame alates 1998. aastast Oracle'i andmebaasi. Pidevalt kaasajastatud Oracle'i andmebaas on efektiivne ja parimate funktsionaalsete omadustega.

3. Igal öösel tehakse andmebaasi täielik varukoopia linti. See garanteerib andmete osalise või täieliku taastamise. Varukoopiaid hoiame kahes erinevas asukohas, millest üks on tuntud panga hoiulaegas. See garanteerib andmebaasi taastamise ka kõige mustema stsenaariumi, JKK hoone hävimise korral.

Kalle Pedastsaar

Direktori asetäitja IT alal

Tähelepanu!

Piimaanalüsaatorite hoolduspäev

Alates jaanuarist 2005 ei analüüsita JKK analüüsise laboris piimaproove ühel päeval kuu alguses või lõpus, mil toimub piimaanalüsaatorite hooldus ja remont. Kliendid võivad piimaproove tuua laborisse kõigil tööpäevadel kell 8.00-16.00, kuid hoolduspäevadel ei ole proove võimalik analüüsida. Seda tehakse hoolduspäevale järgneval tööpäeval. Info kuupäevade kohta telefonil 738 7726 ja meie kodulehel piimaringide graafikul.

Muutus seemenduste ja paarituste sisestamise kord

Alates 1. nov. 2004. saavad loomapidajad ja jõudlusandmete kogujad JKKle esitada ainult paaritusandmeid. Seemenduste sisestamist korraldab Eesti Tõuloomakasvatavate Ühistu (ETKÜ). Sellega on täpselt fikseeritud vastutus andmete töötlemisel:

- Seemendusandmeid kogub ja töötleb ETKÜ, kusjuures kõik seemendused peavad olema sisestatud JKK andmebaasi 35 kalendripäeva jooksul. Andmeid saavad sisestada vaid ETKÜ poolt volitatud isikud (ETKÜ töötajad, seemendustehnikud). Programmi kasutusõigused annab ETKÜ volitusel JKK.

- JKK töötajate, loomapidajate ja jõudlusandmete kogujate jaoks on seemendusandmete sisestamine ja korrigeerimine blokeeritud.

- Paaritusandmed kogub ja edastab JKKle pabervormidel ja/või elektrooniliselt loomapidaja (jõudlusandmete koguja).

- Paaritusandmete sisestamine on ETKÜ jaoks blokeeritud.

Kui loomapidaja avastab, et mingi seemendus on andmebaasis registreerimata või pole korrektne, siis peab ta pöörduma ETKÜ, mitte JKK poole.

Piimameetrite transpordist

Et vältida piimameetrite purunemist või rikkumist nende saatmisel JKKsse testimisele, jälgige, et piimameetrid on pakitud kas originaalpakendisse või sobiva suurusega taarasse, näiteks pappkasti. Ei ole soovitatav pakkida ühte kasti üle 6 piimameetri.

Piimameetritega peab kaasas olema täidetud saateleht, millel on näidatud ka piimameetrite tagastamise viis. Saatelehte saab meie kodulehelt, JKK piirkonna zootehnikult või piimaprooviauto juhilt. Testimisele saadetavad piimameetrid peavad olema puhtad. Täpsem info Oles Hagelilt telefonil 738 7722. Suurema koguse piimameetrite puhul vajalik eelnev kokkulepe.

Asendusmärkide saatmisest

Alates 1. jaanuarist 2005 on asendusmärkide saatmise korras mõned muudatused:

- Kõikides pakkides on arve, millel on ära näidatud ka saatmiskulu.

- Need loomapidajad, kes käivad ise JKKs asendusmärkidel järele, saavad telefoni teel teate kõrvamärkide saabumisest ning nende kõrvamärke hoitakse JKKs 14 päeva. Kui kõrvamärkidele ei ole selle aja jooksul järele tulnud, saadetakse need postiga.

- Kui JKKst väljasaadetud asendusmärkid tulevad JKKsse tagasi (kõrvamärgid on jäänud loomapidaja poolt postiasutusest välja võtmata), hoitakse neid JKKs kuni 1 kuu. Kui selle aja jooksul kõrvamärkidele järele ei tulda, saadetakse arve märkide tellijale postiga koju.

- Kui loomapidaja soovib JKKsse tagasi tulnud kõrvamärke uuesti posti teel kätte saada, siis tehakse lisaks olemasolevale arvele uus arve saatekulu kohta.

JKK ja kvaliteedikonkursid

Tartus, JKK saali seintel on JKK tunnistused ja aukirjad:

- Tunnistus osalemise kohta konkursil Eesti Kvaliteediauhind 2002,
- Avaliku sektori kvaliteediauhinna pilootprojekt 2003 "Arenev Riigiasutus" aukiri edukate sammude eest asutuse juhtimiskvaliteedi tõstmisel,
- Konkursi Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhind 2004 tunnistus parima avaliku sektori asutusele.

Meie kliendid ja partnerite esindajad on neid tunnistusi nähes alati pärinud – **mis konkursid need on?**

Ettevõtluse Arendamise Sihtasutuse (EAS) koostöös Eesti Kvaliteediühingu ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga korraldatav Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinna konkurs toimub 2005. aastal juba neljandat korda. Konkurs on vahendiks ettevõtete juhtimiskvaliteedi arendamiseks ja hindamiseks.

Osaleva ettevõtte hindamine toimub Eesti Juhtimiskvaliteedi Auhinnamudeli alusel erinevate valdkondade lõikes (näiteks eestvedamine, strateegia, klientide ja töötajatega seotud tulemused jpm). Osalevad ettevõtted vormistavad taotlusdokumendi konkursil osalemiseks. Seejärel toimub taotlusdokumendi alusel ettevõtete hindamine, mille käigus avaliku konkursi raames välja valitud ning koolitatud hindajad, kelleks on teiste ettevõtete tipp- ja keskastme juhid, analüüsivad esitatud taotlusdokumendi

ning külastavad täiendava info kogumiseks ettevõtteid. Hindamise tulemusel koostatakse ettevõttele põhjalik tagasisideraport, mis annab hinnangu ettevõtte juhtimissüsteemi ning arengupotentsiaali kohta.

Miks on JKK konkursil osalenud?

Tagantjärele võib nentida: selleks, et meie asutuse juhtimine ning seeläbi kõik JKK tegevused oleksid süsteemsemad. Sest hea juhtimine tagab kompetentse ja pühendunud töötajaskonna, mis toob kaasa head tulemused klientidega seonduvate näitajate osas. See omakorda avaldab positiivset mõju asutuse üldistele tulemustele.

Konkursil äramärgimine pole olnud meie eesmärk, oluline on olnud osalemise protsess – oma tegevuste põhjendatuse ja rakendatuse analüüsimine, et seeläbi leida kitsaskohad ja need parandada.

Ainult konkursil osalemine märkimisväärset kasu ei anna. Otsustav on tagasisideraporti kasutamine – kas juhtkond otsustab saadud ettepanekuid rakendada. Oleme valinud tagasisideraportist JKK jaoks olulisemad ettepanekud ning jõudumööda neid rakendanud. Usun, et iga meie klient võib tuua näiteid, kuidas JKK teenused on muutunud temale järjest sobivamaks kaotamata andmete usaldusväärsuses.

Eneken Ulmas
Siseaudiitor

Tööjuubelid

13.02.2005 Aire Pentjärv – 10
28.03.2005 Ly Jõras – 5
01.04.2005 Ludmilla Aan – 10
01.04.2005 Vaike Konga – 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094
Tel 738 7700
Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine	738 7738
Programmide Vissu ja Vissuke ning lihavedu jõudluskontrollialane nõustamine	738 7737
Sigade jõudluskontrollialane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu
Tel. 738 7726
Faks 738 7724

Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Kalender

15. veebruar – 2004. aasta jõudluskontrolli aastakokkuvõtete avaldamine

15. veebruar – lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 8.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Rüütli 2; Paide	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Jõudluskontrolli kokkuvõtted eelmise aasta kohta on tänaseks tehtud ja ka juba erinevates väljaannetes ilmunud. Kindlasti olete kõik leidnud oma tulemustest numbraid, mis teile eriti rõõmu valmistavad ning loodetavasti on eelmiste aastatega võrreldes muret tekitavaid tulemusi vähem.

Piimatootjad võivad olla õnnelikud rekordilise 6055 kg aastatoodangu üle ning vaadates juba 2005. aasta esimeste kuude tulemusi, siis on lootus ka sellel aastal rekordiline eesti keskmine piimatoodang saada.

Kuid ilusate tulemuste juures ei tohi unustada, kui oluline on korrektne andmete esitamine. Jõudluskontrolli Keskus teeb omalt poolt kõik, et andmed oleksid korrektsed ja Teil andmetest kasu oleks, kuid kogu informatsiooni usaldusväärsus sõltub ikkagi Teie poolt esitatud andmete täpsusest. Teatud uhkusega võime tunnustada, et andmed on muutunud aja jooksul järjest täpsemaks ning jõudluskontroll, kui otsuseid toetav süsteem, on tänase sea- ja veisekasvataja jaoks olulisemaks muutunud. Loomulikult on andmete täpse esitamise juures oluline tegur andmete esitamise lihtsus ja mugavus, mida Jõudluskontrolli Keskus on parandada püüdnud.

Ilusat kevadet soovides!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uuendused

Seoses 1. märtsil 2005 toimunud JKK andmebaasi üleminekuga vanalt serverilt uuele, on vajalik tasulise internetiteenuse VISSU kasutajatel installeerida oma arvutisse uuem Oracle Jinitiator tarkvara versioon. Kiirema internetiühenduse korral on seda võimalik JKK kodulehelt

Uudised**Esimene Possu koolitus**

18. märtsil toimus Jõudluskontrolli Keskuse arvutiklassis sigade jõudlusandmete kogumise programmi Possu esimene koolitus. Koolitusel osalesid esimeste klientidena Jampo Seakasvatuse OÜ, AS Tamme Kuivatid Tartumaalt, OÜ Markilo, AS Pandivere SF Lääne-Virumaalt, Külmsoo talu ja Haameri talu Põlvamaalt. Järgmisele kuuetele kliendile on plaanis koolitus läbi viia aprilli keskel.

JKK lahtiste uste päevad

JKK korraldab Maamessi toimumise ajal lahtiste uste päevad. Olete oodatud umbes tunniajasele ringkäigule JKK analüüsides laborisse ja andmetöötluse osakonda. Saate ülevaate, mida tehakse Teie poolt JKKsse saadetud piima- proovidega ning kuidas jõuavad proovide vastused Teieni tagasi. Samuti tutvustatakse meie andmebaase ning räägitakse Teie poolt esitatud andmete töötlemisest.

Ringkäigud toimuvad 21. ja 22. aprillil kell 11.00 ja 14.00. Palume koguneda Jõudluskontrolli Keskuse (Kreutzwaldi 48A, Tartu) infolaua juurde.

Täiendused Piimaveiste jõudluskontrolli metoodikas

2005. aasta esimeses kvartalis on tehtud Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise metoodikasse mitmeid täiendusi ja parandusi. Muudetud on punkte 5, 6 ja 8. Täiendatud metoodika on nähtav JKK kodulehel www.jkkkeskus.ee.

Vissu ja Vissuke lingi alt automaatselt oma arvutisse tõmmata. Aeglasema ühenduse korral on Oracle Jinitiatorit võimalik installeerida vastava tarkvaraga CD-lt, mille saate kasutamiseks oma maakonna JKK zootehnik-peaspetsialistilt.

2004 aastakokkuvõtted

Sigade jõudluskontrolli kokkuvõtete tegemisel kasutati 54 karja ja 16 935 sea andmeid. Jõudluskontrollis olevate sigade arv suurenes 919 sea võrra. Kokku sündis emise pesakonnas 11,5, elusalt 10,7 põrsast. Tõugude lõikes olid viljakamad ristandemised (LxY–11,0, YxL–11,2). Suurimad pesakonnad olid Haameri talus Põlvamaal, kus pesakonnas sündis kokku 13,1 põrsast. Aastaemise kohta sündis Eesti keskmisena elusaid põrsaid 22,8, võõrutati 19,7. Parimad farmid nimetatud näitajate osas olid Ermo Sepa talu Järvamaalt ja OÜ Pihlaka Farm Harjumaalt. Imetamisperioodi pikkuseks oli 32,9 päeva. Imikpõrsaste hukkumise protsent oli 13,2. Paranenud on emiste tiinestuvus – keskmine poegimiste protsent oli 74,4. Kunstlikult seemendatud emiste osatähtsus oli 33%. Kõige intensiivsemalt kasutasid kunstlikku seemendust OÜ Pihlaka Farm ja OÜ Markilo (Lääne-Virumaa), seemendades kunstlikult vastavalt 87 ja 85% emistest. ETSAÜ konsulentide poolt testitud sigade keskmine ööpäevane juurdekasv sünnist 100 kg elusmassi saavutamiseni oli 569,1g, keskmine pekipaksus 10,0 mm ja seljalihase läbimõõt 56,5 mm.

Piimaveiste jõudluskontrollis saavutati rekordiline tulemus: 2004. aastal saadi aastalehma kohta 6055 kg piima. Keskmine piimatoodang eesti punast tõugu lehmadel oli 5498 kg, eesti holsteini tõugu lehmadel 6269 kg ning eesti maatõugu lehmadel 4239 kg. 1. jaanuaril 2005 oli jõudluskontrollis 100 991 lehma, karjas keskmiselt 40,9 lehma. 2004. aastal ületasid kolm karja 10 000 kg piimatoodangu piiri. Lea Puuri Õunapuu talus saadi aastalehma kohta Eesti karjade läbi aegade suurim piimatoodang 10 736 kg. Parimad karjad piima rasva- ja valgu- toodangu järgi olid:

3-7 lehma: Enno Kõrtsini, Raplamaa;
8-20 lehma: Sirje Alt, Lääne-Virumaa;
21-50 lehma: Lea Puur, Viljandimaa;
50-100 lehma: OÜ Põlula KF, Lääne-Virumaa;
Üle 100 lehma: Põlva Agro OÜ, Põlvamaa.

Piimaveiste jõudluskontrolli tulemustest 2004. aastal

1. jaanuaril 2005 oli jõudluskontrollis 100 991 lehma. See moodustab 87,9% Eesti lehmadest. Jõudluskontrollis olevate lehmade arv on eelmise aastaga võrreldes vähenenud 1797 võrra. Eesti holsteini tõugu lehma oli karjas 73,2% (73 981), eesti punast tõugu lehma oli 26,2% (26 454) ning eesti maatõugu lehma 0,6% (556).

Karjade arv on 2004. aasta jooksul vähenenud 245 karja võrra, millest 208 olid kuni 10 lehmaga karjad. 1. jaanuaril 2005 oli jõudluskontrollis 2467 karja. Seoses väikeste karjade vähenemisega on keskmine lehmade arv karjas viimastel aastatel vähehaaval suurenenud. Kui 2001. aasta alguses oli karjas keskmiselt 31,9 lehma, siis 2005. aasta alguseks on see arv tõusnud 40,9-ni.

2004. aastal ületas Eesti keskmine piimatoodang esimest korda 6000 kg piiri: aastalehma kohta saadi 6055 kg piima. Võrreldes 2003. aastaga on piimatoodang suurenenud 362 kg. Keskmine piimatoodang eesti punast tõugu lehmadel oli 5498 kg, eesti holsteini tõugu lehmadel 6269 kg ning eesti maatõugu lehmadel 4239 kg. Viimase kümne aasta areng on olnud märgatav: 1994. aasta vabariigi keskmine piimatoodang lehma kohta oli 3530 kg.

Üle 6000 kg piima lehma kohta lüpsiti Põlvamaal (6753 kg), Tartumaal (6577 kg), Järvamaal (6615 kg), Jõgevamaal (6293 kg), Lääne-Virumaal (6423 kg) ja Raplamaal (6102 kg). Kõige enam suurenes piimatoodang võrreldes 2003. aastaga Läänemaal (724 kg) ning Pärnumaal (596 kg), kõige vähem Järvamaal (126 kg). Alla 5000 kg ei jäänud ühegi maakonna keskmine toodang.

Lea Puuri Õunapuu talus saavutati aastalehma kohta Eesti karjade läbi aegade suurim piimatoodang 10 736 kg. Piimatoodang Lea Puuri karjas suurenes võrreldes eelmise aastaga 504 kg võrra. Suurtest karjadest saavutas suurepärase tulemuse Põlva Agro OÜ kari: 1024 aastalehmalt saadi keskmiselt 10 177 kg piima.

Parimad karjad piima rasva- ja valgutoodangu järgi olid:

3...7 lehma: Enno Kõrtsini, Raplamaa (3-10126-4,01-406-3,31-335-741);

8...20 lehma: Sirje Alt, Lääne-Virumaa (9-8361-4,75-397-3,33-278-675);

21...50 lehma: Lea Puur, Viljandimaa (29-10736-3,74-401-3,28-352-753);

51...100 lehma: OÜ Põlula KF, Lääne-Virumaa (86-8491-3,74-318-3,42-291-609);

Üle 100 lehma: Põlva Agro OÜ, Põlvamaa (1024-10177-4,03-411-3,39-345-756).

9000 kg või enam piima saadi 2004. aastal kokku 18 karjas. Selline tulemus on saavutatud kindlasti tänu järjepidevale aretustööle, lehmade söötmiss- ja pidamistingimuste parandamisele ning lehmade tervise jälgimisele. Viimast näitab ilmekalt see, et neis 18 karjas oli keskmine somaatiliste rakkude arv 1 ml piimas (SRA) 275 000. Samas oli SRA neis 19 karjas, kus piimatoodang jäi alla 2000 kg 637 000 ning karjades, kus piimatoodang jäi vahemikku 2001...3000 kg koguni 816 000.

15 000 kg laktatsioonitoodangu piiri ületanud lehmade nimekiri täienes 2004. aastal ühe lehma võrra: Põlva Agro OÜ lehm Minna 3. laktatsiooni piimatoodang oli 15 077 kg. 2005. kontrollaasta alguses saavutati uus läbi aegade rekorditoodang: Põlva Agro OÜ lehm Hindi 305 päeva piimatoodang oli 15 731 kg.

2004. aastal uuenes ka päevalüpsi rekord. Juunis saavutas Põlva Agro lehm Võlu rekordilise päevalüpsi koguse 67,9 kg.

Loodame, et eelmisel aastal toimunud areng tulemustes jätkub ka käesoleval aastal. Võrreldes toodangunumbreid põhjamaadega, tuleb meil veel väga palju tööd teha, et neile järele jõuda (2004. aasta piimatoodang Rootsis oli 8994 kg, Soomes 8284 kg). Võrreldes lõunanaabritega on meil edumaa veel olemas (2004. aasta piimatoodang oli Lätis 4936 kg, Leedus 5231 kg).

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Täiendused “Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise meetodikas”

Piimaveiste jõudluskontrolli läbiviimise meetodikasse on viimastel kuudel tehtud mitmeid täiendusi ja parandusi.

1. Seoses uue kontroll-lüpsi meetodi kasutuselevõtmisega on meetodikasse lisandunud järgmised punktid:

5.11.3. Lihtsustatud meetod kolmekordsel lüpsil - kontroll-lüps tehakse karjas üks kord igal kontrollperioodil kõigil 24 tunni jooksul toimuvatel lüpsikordadel. Kontroll-lüpsiga alustatakse lõunast lüpsist ning kontrollpäevaks märgitakse lõunase lüpsi kuupäev. Iga lehma piimakogus mõõdetakse kõigil kolmel lüpsikorral ning piimaproov võetakse lõunasel lüpsikorral (lüpsi algus 10.00...17.59). Proovipudelisse võetakse lõunasel lüpsikorral 40 ml piima. Nendel lehmadel, keda samas karjas lüpsitakse kaks korda, tehakse kontroll-lüps standardmeetodil.

6.19. Lihtsustatud meetodi kasutamisel kolmekordsel lüpsil saadakse kontrollpäeva piimatoodang kontrollpäeval mõõdetud piimakoguse põhjal. Piima valgu-, laktoosi- ja karbamiidisisaldus ning somaatiliste rakkude arv avaldatakse piimaproovi analüüsi-tulemuse põhjal. Piima rasvasisaldust korrigeeritakse ICARi poolt tunnustatud arvutusmeetodit kasutades.

2. Punkti 6.20. sõnastus on nüüd järgmine: Kui viimasest kontroll-lüpsipäevast karjas on mõjuvate (*force majeure*) põhjusteta möödunud 65 või rohkem päeva, lõpetatakse jõudluskontroll karjas viimase kontrollpäeva seisuga.

3. Selleks, et täpsustada andmete kontrolli protseduure, on põhjalikumalt lahti kirjutatud ka järelkontrolli valimi moodustamise alused ning andmete kustutamise põhimõtted:

8.8. Järelkontrolli valim koostatakse järgmise printsiibi alusel:

8.8.1. karjad, kes kuuluvad toodangult paremate karjade hulka ja kus ei ole 3 viimase aasta jooksul järelkontrolli teostatud;

8.8.2. karjad, kus toodang on suurenenud võrreldes eelmise aasta sama perioodiga. Vastav andmete analüüs teostatakse vähemalt kaks korda aastas;

8.8.3. karjad, kus piima rasvasisaldus on kõrge;

8.8.4. aretusühingu poolt kontrollimiseks esitatud karjad;

8.8.5. juhuslikult valitud karjad.

8.9. Kui järelkontrolli analüüs näitab kõrvalekallet piima kontroll-lüpsis üle 7% ja rasvasisalduse puhul üle $\pm 0,25\%$ karjal või suure arvu lehmade jõudlusandmetel, tuleb läbi viia uus järelkontroll. Juhul, kui jõudlusandmed erinevad lubatud normist ka teisel korral, esitab JKK kontrollmaterjalid Veterinaar- ja Toiduametile, kes teeb otsuse jõudlusandmete õigsuse kohta.

8.10. Kontroll-lüpsi andmete täpsuse kahtluse korral võrreldakse jõudluskontrolli andmeid tegelike toodanguandmetega ning kontrollimise tulemused edastatakse Veterinaarja Toiduametile.

8.11. Jõudluskontrolli andmed kustutatakse andmebaasist järgmistel juhtudel:

8.11.1. järelkontroll-lüpsi teostamisel - kontroll-lüpsi tulemused asendatakse järelkontroll-lüpsi tulemustega;

8.11.2. VTA ettekirjutuse alusel, milles on määratletud sündmuse liik, loomade numbrid või loomadegrupp (grupp, farm, kari) ning täpne ajavahemik.

Veebruar 2005 geneetilise hindamisega kaasnenud muutused

Geneetilise hindamise tulemuseks on iga looma konkreetse aretustunnuse hinnanguline paremus või halvemus mingi eelnevalt kehtestatud tasemega ehk baasiga võrreldes. Aretusväärtuse geneetiliseks baasiks on mingil konkreetset aastal ehk baasaastal sündinud samasse tõugu kuuluvate lehmade keskmine aretusväärtus. Geneetilisel hindamisel korrigeeritakse kõikide pullide ja lehmade aretusväärtust baasaasta lehmade aretusväärtuse keskmise võrra. Selle tulemusel on baasaasta lehmade keskmine aretusväärtus võrdne nulliga ja iga konkreetse looma aretusväärtus väljendab tema geneetilist paremust või halvemust nn baasaasta keskmisest lehmast. Käesoleva hindamiseni moodustasid geneetilise baasi 1995. aastal sündinud lehmad. Enamus rahvusvahelises hindamises osalevatest riikidest muudab iga viie aasta järel geneetilist baasi, valides käesoleval juhul baasloomadeks 2000. aastal sündinud lehmad.

Aretustöö tulemusena on uue baasaasta lehmad keskmiselt geneetiliselt paremad kui senise baasaasta lehmad (tabel 1). Erandiks on SCS eesti holsteinil, kus skoori suurenemine tähendab geneetilise taseme halvenemist.

Tabel 1. Aretutunnuste hinnanguline muutus seoses baasaasta muutusega

Aretustunnus	Eesti holstein	Eesti punane
piim (kg)	345	434
rasv (kg)	10	14
valk (kg)	10	12
SCS*	+0.03	-0.10

* somaatiliste rakkude skoor

Oluline on teada, et geneetilise baasi muutmisel väheneb küll aretustunnuste väärtus, kuid ei muutu loomade järjestus. Korrigeerides näiteks eelmise geneetilise hindamise tulemused uuele geneetilisele baasile, saame täpselt samasuguse loomade järjestuse kui senise baasiga, kuid nende aretusväärtused on tabelis 1 esitatud muutuse võrra väiksemad.

Sarnaselt paljude teiste riikidega kasutatakse meil rasva- ja valgusisalduse aretusväärtuse arvutamiseks baasaasta lehmade teise laktatsiooni keskmist piimatoodangut ning rasva- ja valguprotsenti. Arvutatud näitajates avaldub ilmekalt tõugude sarnane areng viimase viie aasta jooksul: ühesugune valgusisalduse oluline suurenemine ning rasvasisalduse mõningane vähenemine. Piimatoodangu suurenemises on eesti holsteinil mõningane edu eesti punase karjaga võrreldes (tabel 2).

Tabel 2. Baasaasta lehmade 2. laktatsiooni 305 päeva toodang

Tõug	Sünniaasta	Piim (kg)	Rasva%	Valgu%
EHF	1995	5122	4.19	3.09
	2000	6597	4.16	3.26
		+1475	-0.03	+0.17
EPK	1995	4185	4.38	3.23
	2000	5572	4.35	3.40
		+1387	-0.03	0.17

Mart Uba

Biomeetria sektori juhataja

Tähelepanu!

Kontroll-lüpsi korrektne läbiviimine on õigete tulemuste aluseks!

Vastavalt "Põllumajandusloomade aretuse seadusele" võib jõudlusandmete kogumise ning edastamisega tegeleda loomapidaja või tema poolt volitatud isik, kes omab jõudlusandmete koguja tunnistust. 2005. aasta alguseks oli testi, millega kontrolliti jõudluskontrolli läbiviimist puudutavaid teadmisi ning andmete registreerimise oskust, läbinud ning tunnistuse saanud 986 jõudlusandmete kogujat.

Siiski näitab praktika, et teoreetilisi teadmisi oma igapäevatoos alati ei rakendata või ei ole teadmisi edasi antud neile, kes kontroll-lüpsi laudas tegelikult läbi viivad. Testi küsimusele: Piimaproov võetakse ... on enamus vastanud "hoolikalt segatud piimast". Kahjuks oli 2004. aastal ligi 3000 sellist piimaproovi, mille rasvasisaldus oli väiksem kui 1,5% või suurem kui 9% ning üle 9000 piimaproovi, kus rasvasisaldus oli 7,01...9,00. Need numbrid näitavad, et mitte alati ei ole piimaproov võetud segatud piimast.

Pea igal kuul on JKKsse saanud selliseid proovikaste, kus kõik ühe loomapidaja poolt saadetud piimaproovid on võetud ühest või 2-3 piimast.

Selliste proovide saatmine JKKsse on enda petmine, sest jõudluskontroll on vajalik eelkõige selleks, et saada objektiivset informatsiooni oma lehmade kohta. Selliste piimaproovide tulemustega ei ole igapäevatoos midagi peale hakata, sest neist ei saa informatsiooni ei looma tervise, söötmise ega piima kvaliteedi kohta. Need tulemused võivad kaudselt ka kõiki teisi loomapidajaid mõjutada, sest nimetatud andmeid kasutatakse geneetilisel hindamisel ning toodangukeskmiste arvutamisel.

Kui piimaproovi ei saa mõnel lehmalt võtta, kuna lehm indleb või on haige ning piima on väga vähe, tuleb laudalehele teha märkus "haige". Tühjaks jäänud proovipudelit ei tohi täita mõne teise lehma või üldpiima hulgast võetud piimaga, samuti nisast tõmmatud viimaste piimatilkadega.

Järelkontrollide käigus on selgunud, et tihti ei ole piimameetriga töötavale lüpsjale selgitatud, kui kaua tuleb lasta piimameetri mensuuri sisse (Waikato, De Laval) õhku, et piim korralikult seguneks. Kui piimakoguse määramisel ning piimaproovi võtmisel kasutatakse abilisi, peavad ka nemad teadma, kuidas toimida, et tulemused oleksid õiged.

Mesilaste märgistamine

Tulenevalt ELi nõudest hävitada või ümber töödelda Eestis liiga suur suhkrutagavara on ühe reaalsema kasutamisevõimalusena välja pakutud suhkru ümbertöötlemist mesilaste söödaks. Et arvestust lihtsustada ja jälgida mesilaste söödakasutust, alustab JKK alates 1. aprillist mesilaste märgistamist elektrooniliste mikrokiipide ja visuaalsete märgistega.

Kiibile on kantud info mesilase nime, vanuse ja taru numbriga. Mikrokiip viiakse mesilasele spetsiaalse süstlaga kukla piirkonda kitiinkestast alla ja seda on võimalik lugeda spetsiaalse kiibilugejaga. Samuti sobivad mesilaste mikrokiipide lugemiseks ka teiste loomaliikide juures kasutatavad kiibilugejad. Kuna mikrokiibi lugemiseks tuleb lugeja asetada kiibist 10-20 cm kaugusele, vajab see toiming nii vilumust kui kiiret kätt. JKK alustab 1. aprillist ka kiibilugeja kasutamise kursusi. Registreerida saab telefonil 738 7738.

Et aga mesilased oleksid ka visuaalselt identifitseeritavad, võetakse paralleelselt kasutusele ka spetsiaalsed märgised, millele on kantud mesilase nimi ja taru number.

Et märgised oleksid ka eemalt loetavad, on nad valmistatud mõõdus 2,3 x 1,4 cm.

Kuna nii suurt märgist ei ole mesilane võimeline kandma, kinnitatakse igale märgistatud mesilasele niidiga tiibade vahele heeliumiga täidetud balloon, mis aitab mesilasel õhus püsida.

Edukat märgistamist!

Kalender

Aprill - ilmub Eesti jõudluskontrolli aastaraamat 2005

21-23. aprill - Maamess 2005 Tartu Näituste messikeskuses

10. mai - lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel

15. juuni - Saarte Viss Upal

21. juuni - EPK Viss Ülenurmel

7. september - EHF Viss Luigel

JKK 2004. aasta arvudes

· teostati 220 järelkontroll-lüpsi, millest 145 olid esmakordsed ning 75 teistkordsed.

· anti välja 519 jõudlusandmete koguja tunnistust.

· korraldati 23 infopäeva klientidele

· piimaveiste jõudluskontrolli alustati 121 korral ja lõpetati 372 korral, sigade jõudluskontrolli alustati 2 korral ja lõpetati 3 korral.

· piimaproovide laborisse jõudmisest kuni vastuste postitamiseni kulus 2004. aastal keskmiselt 2 päeva.

· JKK piimalaboris analüüsiti 2004. aastal 1,15 miljonit piimaproovi, mis on 96 tuhat piimaproovi kuus. Liitritesse ümberarvutatuna on see ca 3800 liitrit kuus.

· 2004. aastal müüdi 104 268 veiste, 27 360 lamba, 7822 sigade, 756 kitsede kõrvamarki ning 21 419 veiste asendus-kõrvamarki.

· JKK piimaproovide kogumise autod läbivad iga kuu 361 piimaproovi kogumise punkti. Piimaringide pikkus kokku on 13 440 kilomeetrit.

· JKK andmebaasis oli 31.12.2004 seisuga 125 788 sea, 2 217 296 veise ja 544 kitse andmed.

· JKKs töötas 31.12.2004 seisuga 68 töötajat, kelle keskmine tööstaap oli 14 aastat.

Tööjuubelid

01.04.2005 Ludmilla Aan - 10

01.04.2005 Vaike Konga - 25

01.05.2005 Eduard Punga - 30

24.05.2005 Toomas Remmel - 5

05.06.2005 Eve Rämmar - 5

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrollialane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrollialane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Fax 738 7724

Piimameetrite testimine 738 7722

Piimaproovide vastuvõtt 738 7721

Piimaringid 738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjola	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Anna Muttik	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 511 9264	T 10.00-15.00
Jõgevamaa	Urmas Raide	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 511 6875	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Saima Toom	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	E 9.00-16.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Elle Meister	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7868	E 10.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Urmas Raide	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 511 6875	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Jõudluskontrolli Keskus on sõnastanud oma eesmärgi selliselt: loomapidajate varustamine usaldusväärsete andmete ja kvaliteetse teenusega tõuaretustöö läbiviimiseks. Ennast kliendi rolli mõeldes, oleme viimasel kahel aastal pööranud rohkem tähelepanu kolmele asjale: usaldusväärsus, kliendikesksus ja JKK oma nägu ehk äratuntavus.

Alustame viimasest. Sageli aetakse meid segi teiste asutustega (aretusorganisatsioonid, Veterinaar- ja Toiduamet ning PRIA). Selle vältimiseks otsustasime sümbolikat laialdasemat kasutada.

Jõudluskontrolli Keskuse usaldusväärse suurendamiseks oleme rohkem kirjutanud asjadest, mis selgitavad JKKs toimivaid süsteeme (andmete säilitamine, labori ringtestid). Oleme täiustanud andmebaase erinevate kontrollisüsteemidega. Kokkuvõtvalt on need asjad, millele on JKK pööranud tähelepanu kogu oma 10 aastase ajaloo jooksul.

Kolmandaks oleme pööranud tähelepanu kliendikesksusele. JKK on rakendanud võimalikult palju uuendusi jõudluskontrolli läbiviimise lihtsustamiseks (vahelduv kontroll-lüps, lihtsustatud kontroll-lüpsi meetod 3-kordse lüpsi korral, sündmuste elektrooniline edastamine) ning piirkondlikud kontorid asuvad kliendi jaoks oluliste asutuste läheduses (ETKÜ, PRIA, Veterinaarakeskused).

Hea meel on selle üle, et selline lähenemine on parandanud teiepoolset tagasisidet ning oleme saanud uusi ja huvitavaid ettepanekuid. Loodetavasti on koostöö paranemine olnud kahepoolne.

Head koostööd soovides!

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Uudised

Balti aretuskonverents

13. ja 14. mail 2005. aastal toimus Leedu kuurortlinnas Palangas 11. Balti Aretus- ja Geneetikakonverents, millest võttis osa ka JKK esindus. Olulisemad konverentsil käsitletud teemad olid optimeeritud seleksioonistrateegiate ja molekulaargeneetilise informatsiooni kasutamine ning markerite kui valiku abimehhanismide kasutamise ja alleelide esinemissageduse võrdlus tõuti.

EAAP ja Interbulli koosolek

5.- 8. juunil 2005 toimus Uppsalas (Rootsis) EAAP (Euroopa loomakasvatatajaid ühendav organisatsioon) 56. konverents. Seekordsel konverentsil oli ligi 1000 osalejat. Eestist osalesid EPMÜ ning JKK esindajad. Konverentsi jooksul viidi läbi 35 erinevat teadusessiooni. Ettekandeid oli nii üldistel loomakasvatusteemadel kui ka loomageneetika, aretuse, pidamise, söötmise ja loomaterwise teemadel. Muuhulgas oli arutlusele Euroopa Liidu restruktureerimise ja vaba kaubanduse mõju loomakasvatusele ning toidu kvaliteedile ja -ohutusele, mahe-loomakasvatuse esinevad probleemid, loomade heaolu ja stress, aretusprogrammid, alternatiivsed võimalused loomakasvatuse jne.

EAAP konverentsi raames toimus ka järjekordne Interbulli koosolek, mille käigus esitati 43 ettekannet rahvusliku ja

rahvusvahelise geneetilise hindamise aktuaalsetel teemadel. Seekordse koosoleku eripäraks oli rahvusvahelise geneetilise hindamise 10. aastapäeva tähistava istungi läbiviimine. Selgus, et tegelikult sai ära märkida veel kaks tähtpäeva: 30 aastat esimese töögrupi moodustamisest ja 15 aastat Interbulli Keskuse loomisest.

Uued märgistamistangid

Jõudluskontrolli Keskusest on võimalik osta uut tüüpi märgistamistange. Võrreldes kasutusel olevate tangidega avanevad uued tangid automaatselt pärast kõrvamärgi paigaldamist. Uued tangid võiksid huvi pakkuda suurte farmide spetsialistidele, kes peavad päeva jooksul märgistama palju loomi. Füüsiliselt oleks nende tangide kasutamine palju kergem. Uute tangide hind on 710 krooni.

Possule üleminekust

JKK 2005. aasta projekt "Üleminek db-Planerilt Possule" on käivitunud. Läbi on viidud kolm Possu programmi koolitust. Koolitusel on osalenud kaheksateistkümne farmi spetsialistid. Esimese poolaasta lõpuks töötab Possu programmiga kakskümmend kaks farmi ehk 45% jõudluskontrollis olevatest farmidest. Järgmine koolitus on planeeritud augustikuuks ja see toimub Saaremaa farmidele.

Asenduskõrvamärkide eest tasumine

Asenduskõrvamärke tellides saate need kätte postkontorist lunasumma tasumisel, mis sisaldab nii kõrvamärkide maksumust kui ka saatekulu, millele lisandub Eesti Posti teenustasu 6 krooni. Näide: üks kõrvamärk 18 krooni + lunasumma 19 krooni + Eesti Posti teenustasu 6 krooni = 43 krooni. Pakis on arve, millele on trükitud "Käesolev arve on tasutud lunasummana Eesti Postile". See tähendab, et arve on Teil postkontoris juba tasutud ja seda enam **uuesti meile maksma ei pea**.

Arveldamine JKKga

Viimasel ajal on kliendid meilt korduvalt küsinud, miks ülekanded JKKsse ei jõua? Maksekorralduse blanketti täites jälgige, et sinna oleks kindlasti märgitud viitenumber **2800047287** ja et makse saajaks oleks **Rahandusministeerium** ka siis, kui lasete maksekorralduse täita panga töötajal! Vastavate rekvisiitide puudumisel Teie ülekanded JKKsse ei jõua. Palume Teil olla hoolsad, kuna mittekorrekselt täidetud maksekorraldused meieni ei jõua ja arve maksetähtaja möödudes kaob ka Teie piimaproovidelt saadav soodustus.

Poegimisandmete esitamine

JKK Sõnumite neljandas numbris oli juttu jõudluskontrolli andmete esitamisest, seekord pöörame erilist tähelepanu poegimisandmete esitamisele. Poegimise andmeid saab, nagu kõiki teisi andmeidki, esitada nii **Laudalehega** kui ka **Vissukeses**. Poegimisandmete esitamine on täpsust ja hoolikust nõudev töö ja seetõttu on oluline, et seda alati teeks atesteeritud jõudlusandmete koguja, sest temal on vastavad teadmised ja kogemused.

Poegimisel tuleb näidata poegimise kuupäev, vasika sugu ja kasutamine, vasika inventari number (numbrid). Inventari numbrina võib kasutada registrinumbrist või mingit hästi silmatorkavat osa sellest. Kõigil registrinumbritel on neli numbrit just sellepärast suuremalt kujutatud, et need oleksid paremini eristatavad. Lühemaid numbreid on kergem silmata ja mees pidada. Kuna karja piires ei tohi ka inventari numbrid korduda, võib numbrite selline kasutamine suurtes karjades probleeme tekitada. Seda saab aga vältida, kui numbreid ostes tellida neid sobivatest vahemikest, mida karjas veel kasutusel ei ole. Jõudluskontrolli Keskus omalt poolt tuleb Teile alati vastu ja võimaldab just selliseid numbrivahemikke, mida Te soovite. Ostes näiteks ühel aastal numbrid vahemikust 000531**0015** ... 000532**0002**, oleks järgmisel aastal soovitatav osta numbreid vahemikust 000672**0011** ... 000673**0008**. Siis saab inventari numbrina kasutada esimesel aastal **1001 ... 2000**, järgmisel **2001 ... 3000** jne.

Mingil juhul ei ole vaja kirjutada poegimisandmete reale pulli numbrit, kes on Teie arvates selle vasika isaks. Alates 1983. aastast määrab vasika isa arvuti temale teadaolevate seemenduste (paarituste) andmete järgi. Kui isa jääb määramata, siis toimub vasikale isa andmete lisamine või muutmine aretusühistu poolt kehtestatud korra järgi, mis on kirjeldatud *Piimaveiste jõudluskontrolli käsiraamatus*. Et vältida vasika isa määramata jäämist, on vaja ammu enne lehma poegimist (näiteks siis, kui tema tiinus on kindlaks tehtud) veenduda, et lehma kõik seemendused ja paaritused oleks Jõudluskontrolli Keskusele esitatud. Seda on võimalik kontrollida meie poolt perioodiliselt saadetavatelt trükistelt. Veel parem on seda aga jälgida programmist Vissuke, kus saab jooksvalt vaadata andmeid seemenduste, kinnijäetud lehmade, olemasolevate seemenduste jm. kohta. Kuna isa määramisel kasutatakse keskmist tiinusperioodi pikkust (280 päeva) koos lubatud kõikumisega -17 ... +17 päeva, on oluline, et poegimise päev saaks täpselt kirja. Kahjuks alati nii ei tehta, sest möödunud aastal analüüsides selgus, et Eestis on kuu esimesel päeval sündinud umbes 1000 vasikat rohkem kui muudel kuupäevadel. Poegimise kuupäeva nihutamine võib viia soovimatutele tagajärgedele: pikeneb lehma tiinusperiood, sobiv seemendus võib nihkuda lubatavast piirist välja ning vasika isa jääb määramata.

Jõudluskontrolli Keskuses tehtavate analüüsise seisukohalt on oluline, et poegimise lisaandmed (poegimise raskus, vasika väärareng ja vasika sünnikaal, esmaspoeginud mullikatel ka poegimiskaal) oleks täpselt ja õigesti täidetud. See on vajalik, et välja selgitada kas näiteks mõne pulli vasikad pole liiga suured, et põhjustavad raskeid poegimisi jne. Mingil juhul ei tohi pullvasikate sündimise asemel märkida surnult sünde, sest see võib luua moonutatud pildi selles karjas ja teatud pulli sündinud järglaste kohta.

Poegimise andmed tuleb, nagu kõik teisedki jõudluskontrolli andmed, esitada just sellele kontroll-lüpsile eelnenud perioodi kohta. Kui omanik sisestab andmeid ise elektrooniliselt, siis peab ta jälgima, et kontroll-lüpside töötlemise päevaks Jõudluskontrolli

Keskuses oleks kõik eelneva perioodi sündmused sisestatud. Kontroll-lüpsi päevale järgnevaid sündmusi ei ole soovitatav enne sisestada, kui selle kuu andmed on JKKs töödeldud ja Teil vastused käes.

Inno Maasikas
*Jõudluskontrolli andmetöötlus-
osakonna juhataja*

Kvaliteedisüsteemi osa - võrdluskatsed

JKK analüüsise laboratooriumi tegevuse põhialuseks on tagada oma töö sooritamise vastavuses Eesti Vabariigi standardi EVS EN ISO/IEC 17025:200 nõuetele. Kvaliteedi all mõistab analüüsise laboratooriumi personal nii pakutavate teenuste vastavust klientide nõudmistele ja ootustele kui ka oma kompetentsust, ning majanduslikult efektiivsete tööprotsesside läbiviimist.

JKK analüüsise laboratoorium on akrediteeritud Eesti Akrediteerimiskeskuse poolt alates 15.01.1999 ja vastab EVS-EN ISO/IEC 17025:2000 nõuetele kui katselabor piimaanalüüsise valdkonnas.

Tõestamiseks analüüsise tulemuste õigsust teeb analüüsise laboratoorium võrdluskatseid vabariigis kolme laboratooriumiga ja võtab osa rahvusvahelistest ringtestidest teiste riikide referentslaboritega üle maailma.

Eestisisiselt tehakse võrdluskatseid piimakomponentide määramiseks alljärgnevates laboratooriumites, kus määratakse järgmised piimakomponendid:

1. Tallinna Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis - rasv, valk, laktoos;
2. Tartu Veterinaar- ja Toidulaboratooriumis - rasv, valk, karbamiid, külmumispunkt, üldbakterite arv;
3. Tervisekaitse Inspektsiooni Kesklaboratooriumis - üldbakterite arv.

Kõik vabariigi laboratooriumid, kellega võrdluskatseid tehakse, on akrediteeritud Eesti Standardiameti poolt.

Bakterite üldarvu määramiseks viiakse kord kvartalis läbi võrdluskatseid Tartu Veterinaar- ja Toidulabori ning Tervisekaitse Inspektsiooni Kesklaboriga ja rahvusvahelisel tasandil võetakse kord kuus osa Bactoscanide vahelisest ringtestist - BactoScan 8000/FC Collaborative Study (Saksamaa) - teiste Euroopa laboritega.

Alates 1998. aastast võtab analüüsise laboratoorium kaks korda aastas osa rahvusvahelisest ringtestist piimakomponentide määramiseks, mida korraldavad Rahvusvaheline Piimatööstuste Laboratooriumite Kontrolli Keskus (CECA LAIT) ja Rahvusvahelise Jõudluskontrolli Komitee (ICAR).

Analüüsise laboratoorium teeb rahvusvahelisi võrdluskatseid kõigi oma laboratooriumis määratavate piimakomponentide osas määrates neid rahvusvaheliselt tunnustatud meetodite või analüsaatoritega. Tulemustes hinnatakse piimakomponentide määramise hälvet ja standardhälvet ning nendele kehtestatud lubatud piirid on märksa rangemad kui rahvusvahelise piimandusföderatsiooni (IDF) poolt lubatud hälbed.

Käesoleva aasta märtsis läbiviidud rahvusvahelise ringtesti võrdluskatseid kõigi JKK analüüsise laboratooriumis määratavate piimakomponentide osas näitasid, et määramise täpsus on rahvusvahelise katse jaoks kehtestatud lubatud hälbe piirides.

Eduard Punga
Analüüsise laboratooriumi peatehnoloog

Paberivaba jõudluskontrolli andmetöötlaste poole

Jõudluskontrolli Keskuse korraldada on vabariigi jõudluskontrolli tsentraliseeritud andmebaasi häireteta toimimine. Koostöös loomaomanike, aretusorganisatsioonide ja aretusspetsialistidega loodud JKK andmebaas on tõeline varandus, millesse on mitmetest allikatest kokku kogutud olulisemad põllumajandusloomade andmed. Näiteks veiste kohta sisaldab see informatsiooni loomade identifikaatorite, asukoha, põlvnemise ja veresuse kohta, toodangute ja seemendamise (paaritamise) andmeid, välimiku ja tõuraamatu andmeid jms.

Traditsiooniliselt toimub jõudluskontrolli andmetöötlaste nii, et loomapidaja saadab kord kuus piimaproovid ning pabervormidel kontroll-lüpsi ja loomadega toimunud sündmuste andmed JKKsse, mille töötlemise tulemusena saadab JKK postiga loomapidajale tagasi. Nii on see ainuvõimaliku teena toimunud jõudluskontrolli andmetöötlaste algusaastast 1964 kuni möödunud sajandi 90ndate keskpaigani, kui hakkasid laiemalt levima personaalarvutid. Sellest alates oleme saavutanud teatavat edu paberil asjaajamise vähendamisel, kuid arenguruumi on tublisti. Kindlasti on üheks põhjuseks arvutite ja/või internetiühenduse puudumine paljudel loomapidajatel, aga põhjuseks võib olla ka kõigi tänaste võimaluste mitteteadmine.

Sellepärast annan lühiülevaate elektroonilise andmevahetuse võimalustest loomapidaja ja JKK vahel. Nii nagu pabervormid liiguvad loomaomanikult JKKsse ja vastupidi, on ka elektrooniline andmevahetus vajalik kahe-suunalisena:

- * andmete saatmine oma arvutist JKK serverile,
- * andmete saamine JKK serverilt oma arvutisse.

Andmete saatmiseks JKK serverile on loomaomanikul kaks võimalust:

- * Programmi Vissuke <https://www.jkkeskus.ee/vl/auth.html/> abil saab loomaomanik *on-line* elektroonilisi vorme täites teatada JKKle poegimise, kinnijätu, lehmade ja noorkarja väljamineku, käest- ja vabapaarituse, tiinuse kontrolli, kaalumise andmed, anda loomale farmi ja grupi kuuluvus ning nimi. Seda võimalust kasutab 170 loomaomanikku.

Eriti populaarne on teatada loomade väljamineku, poegimise, kinnijätu ja tiinuse kontrolli andmeid, sest nende sündmuste kohesel teatamisel on karja seis JKK serveril aktuaalne. Tiinuse kontrolli andmete teatamine on vabatahtlik ja Vissuke on ainus koht, kus seda teha saab. Nende andmete töötlemine on täielikult automatiseeritud. Tavapäraselt on andmebaasis registreeritud 17-19 tuhande looma tiinuse kontrolli andmed.

- * Heas olukorras on loomapidajad, kelle arvutis on oma tootmistegevust toetav spetsiaaltarkvara, näiteks lüpsiplatsidega kaasatulev tarkvara. See loob eelduse kontroll-lüpsi andmete ja loomade sündmuste andmehõiveks. Kord registreeritud andmed on võimalik saata elektrooniliselt JKK serverile. Sellisel viisil saadab JKK serverile andmeid vaid **kolm loomaomanikku. Farmiprogrammide omanikud, palun nõudke programmide tarnijatelt ja JKK spetsialistidelt abi elektroonilise andmevahetuse korraldamiseks.** Täpsed juhtnöörid andmete ettevalmistamiseks ja serverile saatmiseks leiate JKK kodulehelt <http://www.jkkeskus.ee/omanik/> alt. Kui puudub internetiühendus, siis võib juhendi kohaselt täidetud failid saata JKKsse disketil.

Andmete saamiseks JKK serverilt on mitmeid võimalusi:

- * Kõiki väljatrükke, mis saadetakse loomaomanikule posti teel, on võimalik saada programmide Vissu ja Vissuke .pdf formaadis oma arvutisse salvestamiseks ning printimiseks. Mugav on üle interneti printida lauda- ja lehmakaarte ning

lehmasilte, operatiivselt saab kätte udara tervise ja lehmade söötmise analüüsid.

- * Oracle WebDB päringute <http://www.jkkeskus.ee/page.php?page=0041> abil on võimalik saada andmeid oma arvutisse HTML, Excel ja Ascii kujul. Tõin selle lingi vaid andmevahetuse võimalustest täieliku pildi saamiseks, sest laialdast kasutust meie klientide poolt see rakendus ei leia, kuna selle funktsionaalsus on olemas meie põhilises internetiprogrammis Vissuke.

- * Programmi Vissuke abil saab andmeid maha laadida Excel ja XML kujul. MS Excel on tasuline programm, selle puudumisel saab edukalt kasutada näiteks vabavara programmi OpenOffice. XML on laiendatav märgistuskeel ja on spetsiaalselt loodud andmete kirjeldamiseks ja andmevahetuseks infosüsteemide vahel. Kui loomaomanikul on lüpsiplatsi või farmi programm, millesse on näiteks soov saada kontroll-lüpside piimakomponentide sisaldused, seemendamise, geneetilise hindamise jms andmed, siis on XML just selleks sobiv formaat. Nõudke programmi tarnijalt vastava liidese lisamist.

Kalle Pedastsaar
Direktori asetäitja IT alal

Vissi konkursid

16. juunil 2005 toimus Upal Saarte Viss. Holsteini tõu Vissi tiitli pälvis Kõljala POÜ lehm nr. 3603703, kes nimetati ka Saarte Vissiks. Hekva OÜ lehm nr. 1128093 sai punase tõu Vissiks ning Jaan Kiideri lehm nr. 665408 eesti maatõu Vissiks. JKK tunnustab kõiki osalejaid ning võimaldab neil kasutada programmi Vissuke täispaketti tasuta käesoleva aasta juulikuust kuni detsembrini lõpuni.

21. juunil toimus Ülenurmel eesti punase tõu Viss 2005. Tiitli pälvis AS Tartu Agro lehm Tess. JKK autasustas ka sel aastal esmaspoeginud grupi võitjate omanikke. Esmaspoeginute grupi I koha pälvis Türi Tehnika- ja Maamajanduskooli lehm Gipsik, II ja III koha vastavalt AS Tartu Agro lehm Auli ja Hiie.

Programmid Vissu ja Vissuke

Kui Teil on ettepanekuid programmide Vissu ja Vissuke täiendamise ja parendamise osas, siis palume pöörduda väliteenistuse osakonna juhataja Aire Pentjärve poole telefonil 738 7730 või e-posti aadressil aire.pentjarv@jkkeskus.ee. Infot ja abi programmi kasutamise kohta saab Aire Pentjärvelt või maakonna zootehnik-peaspetsialistidelt.

Kasutajanime ja salasõna väljastab andmetöötlaste osakonna juhataja Inno Maasikas, telefon 738 7757, e-posti aadress inno.maasikas@jkkeskus.ee.

Tehniliste probleemide korral palume pöörduda IT tehnilise teeninduse sektori juhataja Teet Vaheri poole telefonil 738 7749 või e-posti aadressil teet.vaher@jkkeskus.ee.

Tähelepanu!

Lähikuudel korraldab Jõudluskontrolli Keskus ümber piimaproovide kogumise marsruudid. Seoses sellega muutuvad piimaproovide kogumise päevad ning kellajaad. Palume tähelepanelikult jälgida laudalehele trükitud proovide kogumispäeva, et piimaproovid ei jääks kogumisautost maha.

Talgud Häädemeestel

Kõik me ilmselt mäletame jaanuaritormi käesoleval aastal - neid õudusi ja jubedusi, mida ta kaasa tõi. Pole kellelegi uudiseks, et enimkannatanud piirkonnaks oli Pärnu ja Pärnumaa, kus asub ka Häädemeeste vald ja Rannametsa küla. JKK töötajad otsustasid aidata hädasolevaid Jõudluskontrolli Keskuse kliente ning meie "hädaabibrigaad" suundus laupäeval, 23. aprillil talgutöödele Urmas Kolla ja Heino Vesiku juurde.

Kohaepalne pilt tekitas kõhedust. 1969. aastal oli randa ehitatud tormi ja liigvee kaitseks rannakaitse vall ja mõlemale poole valli istutatud 70ndate keskel ka tuulekaitseriba. Kõik see oli omavahel segi pööratud, puud üles juuritud ja õnnetud karjaaiad nende alla mattunud. Meie ülesandeks saigi aegade üles otsimine ja puhastamine mahakukkunud puudest niipalju kui võimalik. Tänu mootorsaagidele ja usinatele kätepaaridele see ülesanne kahes talus ka peaaegu täideti. Tööd sai alustatud kell kümme hommikul ja lõpetati kell neli. Vahepeal oli kohalik vallavalitsus organiseerinud meile väga maitsva talgusupi. Ka kaasas olnud lapsed pidasid ühes meiega vastu terve pika tööpäeva. Päev oli küll väga väsitav, aga tänu meeldivale brigaadile tõsiselt tööine ja meeldiv.

Pärast tööpäeva lõppu näitas Ene Hunt meile oma herefordi karja, millest kahjuks kõik loomad ei elanud tormi üle.

Loodame, et meie tagasihoidlik ettevõtmine jättis meeldiva mälestuse nii talgulistele kui rannarahvale.

Aarne Põlluäär
Väliteenistuse osakonna
zootehnik-peaspetsialist

Uued töötajad

Alates 13. juunist töötab JKK Jõgeva- ja Tartumaa piirkonna zootehnikuna Merle Lillik, 4. juulist tuleb meile pearaamatupidajana tööle Liidia Vardja ning 11. juulist on Lääne- ja Raplamaa piirkonna zootehnikuks Maila Kirs.

Aretusseminar

3. - 4. novembril 2005. aastal korraldab Jõudluskontrolli Keskus seminari, mille põhiteemadeks on lüpsikarja üldindeksi kujundamise ja kasutamise ning karja taastootmisega seonduvad teemad. Seminari peaesineja on JKK biomeetria sektori juhataja Mart Uba. Seminar toimub Pühajärve Puhkekeskuses ning seminarist osavõtt on tasuline. Täpsem informatsioon seminarile registreerimise kohta ilmub augustis.

Kalender

9. august - lüpsikarja aretusväärtuste järjekordse hindamise tulemuste avaldamine koos Interbulli hindamistulemustega JKK kodulehel
8. september - EHF Viss Luigel

Muhedat

Hetkel karjasolevatel lehmadel on kõige rohkem registreeritud järgnevaid nimesid:

Nimi	Arv
Mooni	365
Täpi	354
Mustik	306
Kirjak	304
Kalli	297
Kulla	277
Tuti	259
Roosi	252
Maali	248
Mirdi	247

Tööjuubelid

01.07.2005 Vello Roo - 35
17.08.2005 Anton Ojaste - 15
01.09.2005 Aino Vaikmaa - 25
22.09.2005 Grista Kuuskla - 25
24.09.2005 Lea Käärik - 25

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus
Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru-, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700

Labor

Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu

Tel. 738 7726

Faks 738 7724

Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 516 7872	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 516 7872	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00

Hea klient!

Suvi on jällegi möödunud ning ettevalmistused talveks käimas. 2005. aasta suve märksõnaks on kindlasti uued laudad, millega loomulikult on kaasnenud uue tehnoloogia kasutuselevõtt. Selline kiire areng esitab Jõudluskontrolli Keskuse tööle üha suuremaid nõudmisi, mida tänasel päeval õnneks ka täita oleme suutnud. Jõudluskontrolli Keskuse sooviks on uuenduste võimalikult lai praktikas rakendamine, mis omakorda annab võimaluse arenguks ning koostöö parandamiseks.

Jõudluskontrolli Keskuse ja Teie vahelise hea koostöö näiteks on peagi lõppev pikaajaline projekt, mille eesmärk on seakasvatajatele uue andmehõive programmi Possu loomine ning seni kasutuses olnud DB-planeri väljavahetamine. Tänapäevaks oleme jõudnud Possu programmi koolitusteni ning meeldiva üllatusena tõdenud, et pärast koolitusi on programm aktiivselt kasutusele võetud. Possu soe vastuvõtt seakasvatajate poolt on tõestus, et Possu loomisega seotud inimesed on teinud õiget ja vajalikku asja ning mis peamine – nad on teinud seda hästi.

Lisaks kiirele tehnoloogilisele arengule on hea meel tõdeda, et sellel aastal saavutati loomanäitustega uus tase (rekord) – eesti punase tõu ja eesti holsteini tõu kaunimaks osutunud lehmad tulevad ühest farmist. See on tunnustus tehtu eest ning lisades sinna korralikud toodangunäitajad, tuleb teha aupaklik kummardus Tartu Agro inimestele.

Eestis toimuva arengu võttis tunnus-tava mõtteteraga kokku Luige näitust külasthanud hollandlane Coen van Rosmeulen: "Eesti on saavutanud taseme, kus tuleks hollandlasi Eestisse õppereisile tuua".

Kaivo Ilves
Jõudluskontrolli Keskuse direktor

Lammaste ja kitsede märgistamise kord

Alates 10. juulist 2005 kehtib uus lammaste ja kitsede märgistamise kord.

Uue korra järgi toimub lammaste ja kitsede märgistamine ja registreerimine Euroopa Nõukogu 17. detsembri 2004. aasta määruse 21/2004 nõuete kohaselt. Lisaks seni kasutusel olnud ühele kõrva-märgile on vaja loomale, kes on sündinud alates 9. juulist 2005. aastal, paigaldada teine identifitseerimisvahend. Sisuliselt tähendab see kohustust kasutada teise märgisena kas teist kõrvamärki, tätoveeringut, kitse sõrgatsile kinnitatavat tähist või elektroonilist transponderit.

Lammas ja kits tuleb märgistada kuue kuu jooksul alates looma sündimise päevast, aga igal juhul enne, kui loom viiakse ühest karjast teise või tapamajja. Siiani kehtis kohustus märgistada lammas ja kits 20 päeva jooksul alates looma sündimise päevast.

Uus kord ei välista märgistamise jätkamist seni kehtinud 20 päeva jooksul. Varasem märgistamine on kindlasti otstarbekam tõukarjades ning nendes farmides, kus peetakse lambaid ja kitsi nende turustamise eesmärgil ning kus on oluline loomade põlvnemisandmete jälgitavus.

Jõudluskontrolli Keskus (JKK) pakub loomapidajatele lammaste ja kitsede kõrvamärgikomplekte, mis koosnevad kahest identsest kõrvamärgist. Kõrvamärgipaar maksab 12 krooni (hind on koos käibemaksuga).

Loomapidajad, kellel on osa varem ostetud plastkõrvamärgidest kasutamata, saavad JKKst tellida sama registrinumbrit kandva teise kõrvamärgi. Teise kõrvamärgi hind on 5.50 (koos käibemaksuga). Olemasolevale kõrvamärgile teise sama registrinumbriga kõrvamärgi tellimiseks peab loomapidaja esitama JKKle kirjaliku taotluse, kus on ära näidatud registrinumbrid, millistele soovitakse tellida teine kõrvamärk. JKK kontrollib, kas nimetatud kõrvamärgid on müüdnud taotluse esitanud isikule ning kas nimetatud kõrvamärgid ei ole juba põllumajandusloomade registris registreeritud. JKK tellib nimetatud märgid firmalt Allflex ning väljastab saabunud kõrvamärgid posti teel lunapakina.

Enne 10. juulist 2005. aastal sündinud lammast ja kitse ei pea uuesti märgistama ega registreerima. Lamba või kitse kõrvamärgi kadumise või loetamatuks muutumise korral väljastab JKK loomapidajale sama registrinumbriga kõrvamärgi – enne 10. juulist sündinud lammaste ja kitsede puhul ühe kõrvamärgi, alates 10. juulist sündinud lammaste ja kitsede puhul vastavalt vajadusele kas ühe või kaks asenduskõrvamärki.

Uued rekordid

Sellel aastal on päevalüpsi rekordeid püstitatud ja purustatud juba mitu korda. Juulikuus ületasid kaks Põlva Agro OÜ lehma 2004. aastal Põlva Agro OÜ lehma Võlu (reg.nr. 1201284) püstitatud rekordi 67,9 kg. Uueks rekordiks jäi lehm Siiru (reg.nr. 1201758) lüpsitud 70,5 kg piima päevas. Septembrikuus purustati see rekord aga tervelt 6,3 kilogrammiga. Põlva Agro OÜ lehm Hesa (reg.nr. 549518) lüpsis septembri kontroll-lüpsil 76,8 kg.

Põlva Agro OÜ lehm Minna (reg.nr. 542707) püstitas uue eesti punase tõu 305-päevase laktatsiooni piimatoodangu rekordi. Minna neljanda laktatsiooni toodang oli 14 198 kg piima.

Eesti holsteini tõu VISS

8. septembril 2005 toimus Luigel 16. holsteini tõugu veiste näitus-konkurss VISS 2005. Ka sel konkursil autasustas Jõudluskontrolli Keskus esmaspoeginud lehmade klassi võitjate omanikke. Esmaspoeginud lehmade klassi I koha pälvis AS Tartu Agro lehm Freia (reg.nr. 4517795), II koha OÜ Väätša Agro lehm Nena IV (reg.nr. 4041900) ja III koha OÜ Raikküla Farmer lehm Melon (reg.nr. 394329). Lehm Freia pälvis ka eesti holsteini tõu VISS 2005 tiitli.

Possu seemendusjaamas

Possu projekti raames sai endale Possu ka ETSAÜ Tartu seemendusjaam. Possu abil on võimalik seemendusjaamas registreerida kuldi sperma kohta käivaid andmeid ja teostada esmast analüüsi jms. Samas loodi ka elektrooniline andmevahetus JKK ja seemendusjaama vahel.

Karja udaraterwise parandamise võimalustest

Vaatamata teaduslikele uurimistele ja tõrjemeetmetele on mastiit siiani piimakarjades peamiseks probleemiks. Kuigi Eestis müüdava toorpiima kvaliteet on paranemas, ei ole karjade üldine somaatiliste rakkude arv (SRA) viimastel aastatel oluliselt alanenud (Jõudluskontrolli aastaraamat 2004). Käesolevas artiklis on antud ülevaade karja udaraterwise parandamise süsteemist ning selle rakendamise võimalustest.

Hea udaraterwise karjas on: 1) tangipiima SRA alla 200 000 ml-s, 2) vähemalt 85% karjas olevatest lehmadest individuaalne SRA alla 400 000 ml-s, 3) kliinilise mastiidi juhtusid registreeritud alla 20% lehmadel aastas, 4) karjas ei ole isoleeritud *Str.agalactiae* poolt põhjustatud mastiite.

Tihti peale kohtab olukorda, kus püütakse „võidelda somaatiliste rakkude vastu“. Karja udaraterwise seisundit kirjeldab küll somaatiliste rakkude arv, kuid probleemi lahendamiseks tuleb kindlaks teha nende arvu suurenemise põhjused. Somaatiliste rakkude arvu suurenemiseks peavad alati toimima eelsoodumuslikud tegurid, milleks on:

- 1) lehma vastupanuvõime langus ja stress,
- 2) nisavigastused,
- 3) haigustekitajate sissetungimine (vigastatud) nisajuha kaudu.

Seega karja udaraterwise parandamise võtteks ei ole mitte somaatiliste rakkude vähendamine, vaid karjas levivate nakkuste avastamine ning kõrvaldamine. Läbi selle alaneb ka somaatiliste rakkude arv.

Kliiniline mastiit versus subkliiniline e. varjatud mastiit

Mastiit on ühe või mitme udaraveerandi põletik, mis tekib patogeensete mikroorganismide sattumisel läbi nisajuha udaraveerandisse.

Udarainfektsioon on mastiidipatogeeni poolt põhjustatud udaraveerandi põletikuline reaktsioon. Põletikulise reaktsiooni tugevus (kliinilisest subkliiniliseni) sõltub nii lehma vastupanuvõimest kui ka mikroobide iseloomust. Põletiku indikaatoriks on somaatiliste rakkude arvu tõus.

Kliinilise mastiidi korral esinevad piimas silmaga nähtavad muutused, subkliinilise mastiidi korral need puuduvad. Siiski alandab subkliiniline mastiit lehma piimatoodangut, muudab piima koostist ning võib muutuda kliiniliseks mastiidiks. Kõrge SRAga (üle 400 000 ml-s) karjades on iga kliiniliselt haige udaraveerandi kohta 15-40 varjatud mastiidiga udaraveerandit. Olenemata mastiidivormist on tegemist nakkusega, mille esinemist tuleb vähendada.

Majanduslikku kahju on kõige lihtsam hinnata kliinilise mastiidi korral, kus kahjud tekivad haigete lehmade veterinaarsetest kuludest, praakpiimast ning enneaegselt karjast praakimisest. Eestis on majanduslik kahju kergelt kulgeva ühe udaraveerandi kliinilise mastiidi kohta keskmiselt 800-1000 EEK. Subkliinilise mastiidi kahjusid on väga keerukas hinnata, kuid kõige suuremat majanduslikku kahju saadakse alanenud piimatoodangust, millele lisanduvad halvenenud piimakvaliteedist tingitud kaod.

Mastiitide tõrje võimalused

Mastiitide vältimise ja tõrje ainsaks vahendiks on süsteemse tõrjeprogrammi rakendamine karjas. See on kasutusel paljudes piimatootmisega tegelevates riikides ning koosneb mitmest etapist.

Andmete kogumine ja analüüs: JKK udaraterwise aruanne koos kliiniliste mastiitide süsteemse registreerimisega on karja udaraterwise analüüsi põhidokument. Lisaks sellele saab infot laudas kasutatavate kiirtestide tulemustest.

Tegevuskava koostamine: Esmaste andmete põhjal koostatakse tööplaan järgnevatel kuudeks.

Tulemuste kajastamine pikema aja möödudes: Karja tervendamise tulemuslikkus sõltub probleemi tõsidusest, nõuandjate pädevusest ning kogu farmi meeskonna valmidusest ning tahtmisest soovitusi rakendada.

Karja udaraterwise parandamise peaesmärgiks peaks olema uute udarainfektsioonide ärahoidmine ja olemasolevate kõrvaldamine. Kui igale allpooltoodud punktile saab anda positiivse vastuse, siis võib väita, et udaraterwise programmi karjas jälgitakse ning piimakvaliteet on kontrolli all.

Udaraterwise programmi tegevusjada

1. Lüpsiseadme testimine ja leitud puuduste kõrvaldamine.
2. Lüpsjate grupinõustamine ja individuaalne praktiline täiendõpe laudas.
3. Lüpsihügieeni parandamine:
  - 1) igale lehmale individuaalne udaralapp,
  - 2) nisade lüpsijärgne (vajadusel ka lüpsieelne) desinfitseerimine;
  - 3) Kinnaste kasutamine ja desinfitseerimine lüpsi ajal.
4. Keskkonna hindamine ja leitud puuduste kõrvaldamise kava koostamine.
5. Loomaarsti poolt piimaproovide võtmine bakterioloogiliseks uuringuks:
  - 1) vähemalt 20% lehmadest, kellel SRA oli viimase udaraterwise aruande põhjal üle 400 000 ml-s,
  - 2) kõigilt kliinilist mastiiti põdevatelt lehmadelt.
6. Kroonilist mastiiti põdevate lehmade praakimise kava koostamine.
7. Kinnisperioodiäegse ravi kava koostamine.
8. Kliinilist mastiiti põdevate lehmade efektiivne ravi ja analüüs.

Lisaks eelpooltoodule sõltub karja udaraterwise kontroll karjas levivatest haigustekitajatest.

1. Nakkuslikud mastiiditekitajad (*S.aureus*, *Str.agalactiae*, *Mycoplasma spp*) paljunevad nisajuhas ja kahjustatud nisanahal, levides lüpsitoimingute käigus ühelt loomalt teisele. Sel juhul on eesmärgiks ära hoida haigustekitajate ülekandumine lüpsitoimingu käigus ja haigustekitajate sattumine nisasse lüpsi vaheaegadel. Peamine tähelepanu tuleb pöörata nisavigastuste vältimisele. Lisavõttena põhitegevuskavale on lüpsijärjekorra sisseviimine põhimõttel, et enne lüpsitakse terved ja nakkusvabad loomad, seejärel nakatunud loomad. Lehmade tervenemine sõltub haigustekitajast ning põletiku kestvusest. Kroonilised udarapõletikku põdevad lehmad reeglina ravile ei allu ja nad on karjas nakkusekandjad ning selle levitajad. Ilma karja bakterioloogilise uuringu skeemita väheneb karja udaraterwise programmi tõhusus.

2. Keskkondlike mastiiditekitajate (*Str.uberis*, *Str.dysgalactiae*, *E.coli*, *Klebsiella spp*) reservuaariks on lehma keskkond, kus antud bakterid paljunevad. Udaraterwise parandamise eesmärgiks on saavutada olukord, kus lehma nisadele satub keskkonnast nii vähe baktereid kui võimalik.

Keskkonnaningimuste analüüsil ja loomade heaolu parandamisel tuleb jälgida alljärgnevaid punkte:

- 1) piisav allapanu kogus ja õigesti valitud allapanu liik,
- 2) sõnnikukoristuse sagedus,
- 3) lauda temperatuur ja õhuniiskuse kontroll,
- 4) kinnislehmade ja mullikate pidamine.

Samuti on keskkondlike mastiitide leviku põhjuseks lehmade vastupanuvõime langus. Väga hea udaraterwise (madal SRA) ja suure piimatoodanguga karjades on valdavalt probleemiks keskkondlike bakterite poolt põhjustatud haiguspuhangud. Sellised

karjad on reeglina vabad nakkuslikest mastiiditekitajatest.

Suvised probleemid karja udaratervisega

Aastast aastasse oleme kogenud, et suveperioodidel karjade keskmine SRA suureneb. Oletatavad põhjused peituvad keskkonnatingimuste muutustes. Suveperioodide SRA suurenemise põhjused võivad olla:

1) liiga palavad päevad, mis põhjustavad loomadel kuumastressi ning seeläbi nende vastupanuvõime haigustele väheneb;

2) vihmased ja niisked perioodid, kus karjamaateed ja lauda-ümbrus on porised, soodustades keskkondlike mastiitide teket;

3) niisked ja umbsed lüpsilaudad, kus keskkondlikud mastiidi haigustekitajad liigselt paljunevad ning loomade stressi korral kroonilised põletikud ägenevad;

4) karjamaasöödast tingitud kõhulahtisus, mis soodustab mastiitide tekkimist.

Kokkuvõte

Olenemata karja suurusest on udaratervis järjepideva analüüsi tulemusel võimalik saavutada olukord, kus praakpiima osakaal on väike ning karja piimakvaliteet püsib aastaid väga heal tasemel.

Täpsem info e-posti aadressil piret.kalmus@eau.ee ning telefonil 513 6247.

Piret Kalmus

*Teraapia osakond, Suurloomakliinik
Veterinaarmeditsiini- ja loomakasvatuse Instituut
Eesti Põllumajandusülikool*

Jõudluskontroll Rootsis

Jõudluskontrolli Keskuse esindus külastas Rootsi Piimandussotsiaatsiooni (*SvenskMjolk*) kontorit.

SvenskMjolk on Rootsi piimatootjaid ja -töötlejaid ühendav organisatsioon, mis on ca 10 000 piimatootja omanduses läbi seitsme suurema piimatööstuse, kaheksa loomakasvatuseühistu, kahe seemendusjaama ning üheksa aretusühistu. *SvenskMjolk* arendab teenuseid alates piima tootmisest kuni toidulauale jõudmiseni: loomade aretus, tervis, pidamine, söötmine, jõudluskontroll, piimatootmise efektiivsus, keskkond, piimapoliitika, piima kvaliteet, piimatooted jne.

Rootsis oli 2004. aastal 8868 piimakarja 404 000 lehmaga. Jõudluskontrollis oli 7072 karja, kus oli 86% kõigist lehmadest. Jõudluskontrolli teostatakse sarnaselt Eestiga B-meetodil. 2004. aasta toodang lehma kohta oli Rootsi jõudluskontrollialustes karjades 8994-4,16-3,06. Piimakarjade arv Rootsis väheneb, samas karjad suurenevad. 68,6% karjadest on väiksemad kui 50 lehma, 24,6% karjadest on suuruses 50 kuni 100 lehma ning 6,7% karjadest on suuremad kui 100 lehma. Jõudluskontrolli läbiviimist riik ei toeta, farmer maksab 100% teenuse maksumusest.

SvenskMjolk haldab jõudluskontrolli keskandmebaasi. Andmebaasis registreeritakse lehmadega toimunud sündmused (poegimised, väljaminekud), jõudluskontrolli andmed (piimatoodang, piimaproovide analüüsitulemused), seemendus-, paaritus- ja embrüosiirdamisandmed, lihakombinaatidest saadud loomade tapaandmed, loomaarsti või loomapidaja poolt registreeritud loomade haigused ning lineaarse hindamise tulemused. Nimetatud andmeid kasutatakse erinevates teenustes ning arvutiprogrammides: loomade põlvnemine, geneetiline hindamine, seemendusplaanid, söötmissplaanid, loomade tervise analüüs, karja *management*. Arvutiprogramme, mis kasutavad keskandmebaasi andmeid, on nii loomapidajatele, veterinaaridele, seemendajatele kui nõustajatele.

Farmid saavad informatsiooni keskandmebaasi läbi

farmisestest jõudluskontrolli arvutiprogrammide interneti kaudu ning tavapärasel pabervormidel. Kontroll-lüpsi andmeid võetakse ka erinevatest *management* programmist. Loomade raviinfo ning tapaandmed saadetakse vastavate organisatsioonide poolt.

Ka Rootsis on jõudluskontrolli andmebaas ning loomade register eraldi. Küll aga koguvad nad sarnast informatsiooni ühe sündmuse (nt poegimise) kohta ning farmeril on võimalus valida, kuhu ta andmed saadab. *SvenskMjolk* ning riiklik register vahetavad omavahel vajalikku infot ning farmer ei pea ühte informatsiooni kahta kohta saatma.

Piimalaboreid on Rootsis vaid üks, mis analüüsib nii jõudluskontrolli kui piimatööstuse piimaproove. Piimaproovid veetakse laborisse piimakogumisautodega, kaugematest piirkondadest saadetakse proove ka rongiga.

Selleks, et jõudlusandmeid kontrollida, võrreldakse jõudluskontrolli piimatoodangut kombinaati saadetud piimakogustega. Kui kombinaati saadetud piimakogus on väiksem kui 92% jõudluskontrollis registreeritud kogusest, kontrollitakse loomapidajat. Suuretoodangulistest karjades teostatakse ka järelkontroll-lüpe.

Rootsi ja Eesti jõudluskontrolli süsteemi ülesehitus on oma olemuselt suhteliselt sarnane. Rootsi paremus väljendub eelkõige lisaväärtuse loomisel tootjale (aretusprogrammid, söötmissplaanid, veterinaaria), Eesti paremus väljendub seevastu tehnoloogia uudsusel (SMS, interneti kasutamine).

Aire Pentjärv

Väliteenistuse osakonna juhataja

Programmi Vissuke täiendused

1. Ülevaate JKKst ostetud kõrvamärkidest saab **Täiendavad** → **Ostetud kõrvamärgid** alt.

2. Viimase kontrollpäeva tulemuse põhjal pakume ülevaadet söötmise olukorrast erinevas laktatsioonistaadiumis olevatel lehmadel. Vaata **Täiendavad** → **Söötmise nõuanne**. Juba tuntud piima valgu- ja karbamiidisisalduse graafikusse on märgitud lehmad vastavalt laktatsioonistaadiumile (...100 päeva, 101...200 päeva, 201... päeva).

3. Välja on toodud erinevate pulliliinide esindajad karjas. Vaata **Täiendavad** → **Pull põlvnemises**, milles saab pulli anda ette seemenduskoodi või pulli nime järgi, või **Üle karja** → **Kasutatud pullid**, kus pulli seemenduskoodile klõpsates tuleb ette nimekiri lehmadest ja lehmikutest, kelle põlvnemises on see pull esinenud kolme eelneva vanematerea ulatuses.

4. Täiendatud on pulli järglaste andmeid, mida näidatakse **Üle karja** → **Kasutatud pullid** vaates. Lehmikutel on lisatud selle pulli keskmine PI (põlvnemisindeks) ja kogu karja lehmikute keskmine PI, lehmadele on lisatud SSAV, lineaarse hindamise ja kõrgema laktatsiooni andmed.

5. Need loomapidajad, kellel on lüpsiajad andmebaasis fikseeritud (alternatiivsed kontroll-lüpsi meetodid) näevad neid **Üle karja** → **Täpsustus** alt.

6. Lisatud on valik Lüpsvad lehmad: **Avaleht** → **Vali töö: Lüpsvad lehmad**. Vissukese kaudu jooksvalt sündmusi edastavad loomapidajad saavad siin alati näha aktuaalset lüpsvate lehmade nimekirja.

7. Somaatiliste rakkude arv piimas peab olema madal esimesel poegimisjärgsel kontroll-lüpsil. Ülevaate värskeltpoeginud lehmade tervisest annab **Täiendavad** → **Värskeltpoeginud lehmad**.

8. **Üle karja** → **Täpsustus** alla on lisatud järgmise(d) piimaproovide kogumise päev(ad).

Programm Pässu

Paeaegu üks aasta on möödas sellest ajast, kui Eesti Lambakasvatajate Selts (ELaS) hakkas registreerima ja haldama lammaste jõudluskontrolli andmeid Jõudluskontrolli Keskuses välja töötatud veebirakenduse abil. Nii said lambakasvatajad interneti kaudu lammaste jõudluskontrolli andmetele juurdepääsu.

ELaS otsustas infosüsteemi muuta seetõttu, et vana jõudluskontrolli programm ei rahuldanud enam ELaSi vajadusi, nõudis väga palju käsitsitööd ja andmete kvaliteet ei olnud piisavalt hea. Nii pöördus selts JKK poole palvega aidata luua uus infosüsteem jõudluskontrolli läbiviimiseks.

Lammaste projekt sai edukalt teostatud nelja kuu jooksul ja juba 2004. aasta novembris said ELaSi spetsialistid sisestada lammaste andmed läbi uue rakenduse, mis sai nimeks Pässu. Vanad, aastate jooksul kogunenud lammaste jõudluskontrolli kvaliteetsed andmed kanti üle uude andmebaasi.

Mille poolest erineb Pässu vanast süsteemist? Uus infosüsteem töötab kõikides operatsioonisüsteemides ning kõikide internetilehitsetajega.

Rakendus on mõeldud kasutamiseks mitte ainult ELaSi spetsialistidele, vaid ka jõudluskontrollis olevatele lambakasvatajatele.

Pässu on veebipõhine rakendus, mis annab lambakasvatajale võimaluse saada oma karjast ülevaade ning esitada oma karja sündmused elektrooniliselt.

Väga oluline erinevus on see, et süsteem teeb põhjaliku sisestatud andmete kontrolli ja vastavalt sellele salvestab andmebaasi ainult kvaliteetsed andmed.

Pässu võimaldab mitte ainult jälgida, sisestada ja hallata lammaste jõudluskontrolli andmed ja nende põlvnemist, vaid ka pidada ja hallata eesti valgepealiste ja eesti tumedapealiste lammaste tõuraamatuid, teha erinevaid

statistilisi kokkuvõtteid, trükkida lamba põlvnemistunnistust ja lambakaarti.

01.09.05 seisuga on jõudluskontrolli all 52 karja, kus on kokku üle 5000 lamba. Pässu kasutajaid on hetkel 22. Programmi kasutajanime ja salasõna väljastab ELaS. Informatsiooni registreerimise kohta saab telefonil 742 2579 või e-posti aadressil elas@mail.ee

Jelena Pellijeff

*Infotehnoloogia osakonna
arendussektori juhataja*

Uus töötaja

Alates 14. juulist töötab meil pearaamatupidajana Lilia Lanemann.

Kalender

3-4. november – JKK aretusseminar
“Üldindeksi kasutuselevõtmine lüpsikarja aretuses”

Muhedat

JKK andmebaasis on kõige rohkem järgmiste nimedega pulle:

Nimi	Arv
Juku	344
Juss	308
Punu	288
Poiss	274
Pull	243
Miku	230
Bruno	207
Tõnu	202
Peedu	173
Tõnn	156
Jüri	151
Peeter	130
Mats	124
Mihkel	104
Punik	102

Tööjuubelid

02.10.2005 Natalja Vavilova – 25
05.10.2005 Lauri Kask – 5
16.10.2005 Vares Helve – 25
01.12.2005 Kaie Kasemets – 5
18.12.2005 Kalle Noorma – 5
29.12.2005 Eneken Ulmas – 5

www.jkkeskus.ee
keskus@jkkeskus.ee

Jõudluskontrolli Keskus

Estonian Animal Recording Centre

Kreutzwaldi 48A, Tartu 50094

Tel 738 7700

Faks 738 7702

Piimaveiste ja kitsede jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7738
Sigade jõudluskontrolli alane nõustamine	738 7765
Kõrvamärkide müük	738 7762
Järvamaa klienditeenindaja	738 7751
Harju-, Hiiu-, Ida-Viru-, Jõgeva-, Valga-, Võrumaa klienditeenindaja	738 7752
Lääne-, Põlva-, Rapla-, Tartu- ja Viljandimaa klienditeenindaja	738 7753
Lääne-Viru, Pärnu-, Saaremaa klienditeenindaja	738 7754
Põlvnemisandmed (veised)	738 7756
Geneetiline hindamine (veised)	738 7731
Geneetiline hindamine (sead)	738 7735
Raamatupidamine	738 7700
Labor	
Kreutzwaldi 46, 50094 Tartu	
Tel.	738 7726
Faks	738 7724
Piimameetrite testimine	738 7722
Piimaproovide vastuvõtt	738 7721
Piimaringid	738 7726

Maakondade zootehnikud

Harjumaa	Maire Põhjala	Västriku 2b; Tallinn	tel 655 7250	gsm 516 7886	K 9.00-16.00
Hiiumaa	Ly Kogermann	Mäe 2; Käina	tel 463 1147	gsm 516 7815	E 9.00-14.00
Ida-Virumaa	Ludmilla Aan	Rakvere 27; Jõhvi		gsm 516 7816	2. ja 4. T 10.00-14.00
Jõgevamaa	Merle Lillik	Ravila 10; Jõgeva	tel 776 0048	gsm 516 7868	E 9.00-15.00
Järvamaa	Anne Rosenberg	Prääma küla; Paide vald	tel 385 0286	gsm 510 3312	E 9.30-12.00; K 9.30-15.00
Lääne-Virumaa	Ludmilla Aan	Neffi 2; Rakvere	tel 322 7018	gsm 516 7816	E 9.00-14.00
Läänemaa	Maila Kirs	Posti 30; Haapsalu	tel 473 3007	gsm 509 4675	K 9.00-15.00
Põlvamaa	Evi Prins	Puuri tee 1; Põlva	tel 799 3007	gsm 520 6231	K 10.00-13.00
Pärnumaa	Malle Unt	Haapsalu mnt. 86; Pärnu	tel 443 3120	gsm 516 7878	E 10.00-14.00
Raplamaa	Maila Kirs	Kuusiku tee 6; Rapla	tel 485 5673	gsm 509 4675	E 9.00-15.00
Saaremaa	Aarne Põlluäär	Kohtu 10; Kuressaare	tel 453 1352	gsm 517 4320	K 14.00-17.00; R 9.00-14.00
Tartumaa	Merle Lillik	Kreutzwaldi 48A-215; Tartu	tel 738 7739	gsm 516 7868	1. ja 3. T 8.00-15.00
Valgamaa	Evi Prins	Lai 19; Valga	tel 764 2995	gsm 520 6231	2. ja 4. E 10.00-13.00
Viljandimaa	Aini Maalmeister	Vabaduse plats 4; Viljandi	tel 433 3713	gsm 524 0147	T 9.00-14.00
Võrumaa	Evi Prins	Liiva 11; Võru	tel 782 1253	gsm 520 6231	R 10.00-13.00